

СЛОВО

Без мови немає нації!

Просвіта

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

25 (973), 21–27 червня 2018

30-ліття відновлення діяльності Товариства української мови

Олег ОЛЕКСЮК, голова Херсонського обласного об'єднання ВУТ "Просвіта" імені Тараса Шевченка

Львівщина — колиска великих патріотичних починань, які підняли края Галичини та Наддніпрянщини з колін в боротьбі за незалежність України. Саме на Львівщині 150 років тому започаткована "Просвіта", до лав якої увійшов цвіт нації багатьох поколінь. Їхня щоденна копітка праця об'єднала Україну в єдину соборну державу та в жорсткій і часом небезпечній боротьбі утверджує українську мову в суспільстві як державну.

Цими днями просвітяни Львівщини святкують 30-ліття відновлення діяльності Товариства української мови "Просвіта" ім. Т. Шевченка. На урочистостях патріотів соборної України привітали голова Львівського ОО ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка, ініціатор свята Ярослав Пітко, голова Львівської облдержадміністрації Олег Синютка, Львівський міський голова Андрій Садовий, відомий поет Ігор Калинець та журналісти й науковці, які разом з незабутніми Романом Іваничуком, Романом Лубківським та іншими поважними громадянами стояли біля витоків відновлення діяльності Товариства української мови. За дорученням просвітян Херсонщини я мав нагоду привітати колег Галичини з першим щогорічним визначним ювілеєм.

"Коли я говорю слово "просвіта", то вкладаю у нього дуже великий сенс і зміст. Успішні ті країни світу, які це зрозуміли, які вкладають у людину, освіту, в

серце, в душу. Інвестиції, які ти вкладаєш в людину, в її розвиток — дають усе. Сьогодні у нас ювілей — 30 років "Просвіти" у Львові. Відзначаємо цього року 150 років просвітництва як явища. І Митрополит Андрей Шептицький, і багато митрополитів та владик Української Греко-Католицької Церкви вкладали багато ресурсів та зусиль, щоб люди ставали мудрішими, краще пізнавали себе. Сьогоднішня "Просвіта" має свої особливості. Якщо Матір-Просвіта дбала про те, щоб людина вміла читати, то сьогодні людина повинна володіти комп'ютерною грамотою. Кожен із нас повинен займатись просвітництвом серед своїх дітей, батьків, друзів. Це дуже українське слово — "просвіта". Ми повинні дбати про природу, любити життя. Я вірю в кожного з нас, у "Просвіту", я вірю в Україну", — зазначив міський голова Львова Андрій Садовий.

Звітальним словом до присутніх звернувся голова Львівської ОДА Олег Синютка: "Ми зібralися тут сьогодні, тому що не просто святкуємо 30 років відновлення "Просвіти", ми сьогодні стверджуємо, що це наша земля, наша мова і ми господарі на своїй землі. Я дуже хочу, щоб дух просвітництва був завжди з нами. Сьогодні кожен з нас думає про нашу майбутню перемогу. І кожен тішиться, коли Україна крок за кроком відновлює свою територіальну цілісність. Ми переможемо у цій війні не лише силою нашої зброї, а й нашою вірою, культурою, гордістю за рідну землю".

"Просвіта" відіграла унікальну роль у формуванні самосвідомості українців, еліти нації, що стала основою Січового

стрілецтва, ОУН-УПА. Просвітяни (голови читалень, активісти "Просвіти") стали першими жертвами комуністичного терору. Відновлена 1988 року "Просвіта" як Товариство української мови (1991 року повернуто назву "Просвіта" ім. Т. Шевченка) була першою масовою організацією, що об'єднувала українців у боротьбі за Незалежність України та її розбудову. "Просвіта" була активним учасником усіх політичних подій, зокрема Помаранчевої революції, Революції гідності. За часів української незалежності Львівське товариство "Просвіта" ім. Т. Шевченка активно працює над утвердженням основ української державності — української мови та історичної пам'яті, здійснює велику роботу щодо патріотичного виховання молоді. Саме "Просвіта" провела найбільше масових акцій щодо захисту української мови, науково-практичні конференції, презентації українських книг, кіно. Товариство є співорганізатором відомих молодіжних фестивалів української патріотичної пісні "Сурми звитяги", "Червона Рута", духовної пісні "Пісня Серця", а також започаткувало відзначення на державному рівні Свята Героїв, створення УГВР, вшанування провідників ОУН-УПА.

Просвітяни Херсонщини наснажуються здобутками колег зі Львівщини та продовжують свою послідовну роботу з питань відновлення історичної правди, розвитку української духовності й утвердження української державності. Сподіваємося на подальшу співпрацю з колегами зі Львова, на нові звершення, нові перемоги українського просвітництва.

ПАТРИАРХ ФІЛАРЕТ — ІНТЕРВ'Ю ДЛЯ "СП"

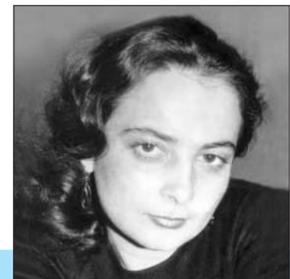
2

ЗГАДАЙМО ПИЛИПА ОРЛИКА

3

ВПЕРШЕ В НАШІЙ ГАЗЕТІ

8

ГІСТЬ "СП" — РОСТИСЛАВ МУСІЄНКО

12

«ДЗЕРКАЛО» ВОЛОДИМИРА ПЕТРАНЮКА

15

За крок до визнання

— *Яке співвідношення православних парафій нині маємо в Україні і Росії?*

— В Україні близько 18 тисяч православних парафій. У Росії, разом з Білоруссю, їх нарахується 12 тисяч. Тож за кількістю парафій Україна попереду Росії. Відповідно майбутня єдина помісна Українська Автокефальна Церква може бути більшою ніж російська. Чому зараз Москва веде боротьбу за українську Церкву і за Україну? Бо усвідомлює: без України Російська Церква не буде найбільшою церквою у світовому православ'ї. Хоч за кількістю парафіан РПЦ переважає.

Але церковна релігійність в Україні вища, ніж у Росії. По-перше, в Україні за роки незалежності побудували близько 4 тис православних храмів: це більше, ніж побудовано у будь-якій іншій країні. По-друге, на Великдень, за підрахунками поліції (і нашої, і російської), у нас у церквах було 12 млн при 45 млн населення, а в Росії при 142 млн усього 8 млн — населення утричі більше, а на Пасху прийшло втричі менше, ніж в Україні. Це негослослівне підтвердження того, що релігійне життя в Україні активніше, ніж у Росії.

У ЗМІ шириться інформація про те, що в світовому православ'ї давно вже розпочалася боротьба Москви з Константинополем. Росія претендує на перше місце в світовому православ'ї на підставі того, що вона найбільша. Це деструктивна, руйнівна позиція північного сусіда. Якщо Українська Церква після надання Томосу стане єдиною і помісною, то РПЦ відповідно не матиме жодних підстав змагатися з Константинополем за першість. Тому нині, коли постало питання про надання Вселенським Патріархом Томосу Українській Церкві як автокефальній, Москва запанікувала, відчувши, що Московський патріархат в Україні відокремиться від неї і створиться єдина Православна Церква. В українців нема жодних підстав бути розділеними.

— *Нині з усіх амвонів проросійські попи переконують українських парафіан, а Москва — весь православний світ у тому, що УПЦ КП неканонічна, що ми — розкольник...*

— Зараз вважається, що Київський патріархат не був визнаний, а Московський — визнаний, тому що належить до російської Церкви. Не розповідати про це раз історію появи в Україні УПЦ КП. Коли визнають українську Церкву, все стане на свої місця і не буде причини для розділення українців. Створення єдиної незалежної і помісної УПЦ дасть нам бути, як кажуть одесити, хоч і не першими, але й не другими. Але найголовніше те, що Москва втратить основу для боротьби з Константинопольським Патріархом за першість. Тепер ви розумієте, чому Москва в особі патріарха Кіріла і Путіна кинула всі сили, щоб не допустити надання Київському патріархату і автокефальній церкві, і тим московським архієреям, які звернулися до Вселенського Патріарха, надання Томосу?

— *Ваша святосте, як відомо, — і про це неодноразово доводилося читати у російській пресі*

Нині перед Вселенською Патріархією стоїть зобов'язання і відповідальність повернути Україну до істини і канонічних рамок Церкви. Про це заявив Патріарх Варфоломій у день своїх іменин, 11 червня, під час Літургії у патріаршому храмі св. Георгія на Фанарі. “Існування розколу не аргумент, щоб позбавляти весь народ зв'язків з церковною правдою та канонічністю, заперечуючи нашу відповідальність перед Богом і історією, а навпаки, радше стимулом для пошуку рятівних та об'єднувальних рішень”, — сказав “перший по честі” у світовому православ'ї.

Цій заяві передували звернення до Вселенського Патріарха представників української влади та церков з проханням надати Томос про автокефалію УПЦ. Патріарх Філарет, Президент, український народ (за незначним винятком) сподіваються, що українське питання через багато століть неправди і глузу над нами Константинополь вирішить позитивно, приурочивши його до святкування 1030-ліття хрещення Руси-України. Про це ми говоримо з Патріархом Київським і всієї України-Руси Української Православної Церкви Київського патріархату ФІЛАРЕТОМ.

— *Російська православна церква в особі патріарха Кіріла є однією з найбагатших і найуспішніших у бізнесі структур: свій банк, торгівля алкогольними напоями і тютюновими виробами, релігійний туризм і т. ін. Зрештою, далеко не треба ходити, подивимося в Києві. Не тільки архієреї, а й несановиті священники УПЦ Московського патріархату мають розкішні вілли і роз'їжджають на дорогих іномарках. Навіть так званий “настоятель” Десятинного монастиря Харон, яким зараз займаються слідчі органи, має дві машини (кожна з яких вартістю більше мільйона гривень) і дві квартири. А кілька місяців тому журналісти оприлюднили чергову обладку “святих та божих” з Києво-Печерської лаври. Вони закуповували в Італії дешеве вино, напевно, в келяях розливали і продавали пляшкою за три з половиною тисячі гривень. Тож мос наступне запитання стосується того, які обсяги фінансових відрахувань бодай приблизно робить УПЦ КП у свій центр — Москву?*

— Аж надто великого внеску Україна в російську Церкву не дає. Вона бере товари церковні з Москви і тут продає. Ось цей прибуток і є внеском УПЦ у бюджет Російської православної церкви. Звичайно, фінансова підтримка УПЦ для Москви має значення, але є для неї другорядною чи й треторядною. Головне — це боротьба за першість у світовому православ'ї і вплив Москви через Церкву на Україну як державу, на її громадян. Для Кіріла, як і для Путіна, головне, щоб Україна була частиною Російської імперії. Не випадково ж московський патріарх став пропагандистом “русского міра”. Для всіх давно стало зрозуміло, що “русский мір” — це Російська імперія. У цей “мір” чомусь втрапила й Молдова. Ще можна було б зрозуміти — українці, білоруси, інші слов'яни. Але Молдова!? Як бачимо, імперська хвороба Москви — небезпечна річ. На неї хворіє і російська держава, і Церква.

Ось чому за безпосередньої участі Російської церкви точиться боротьба за створення нової Російської імперії. Цим продиктована вся церковна політика

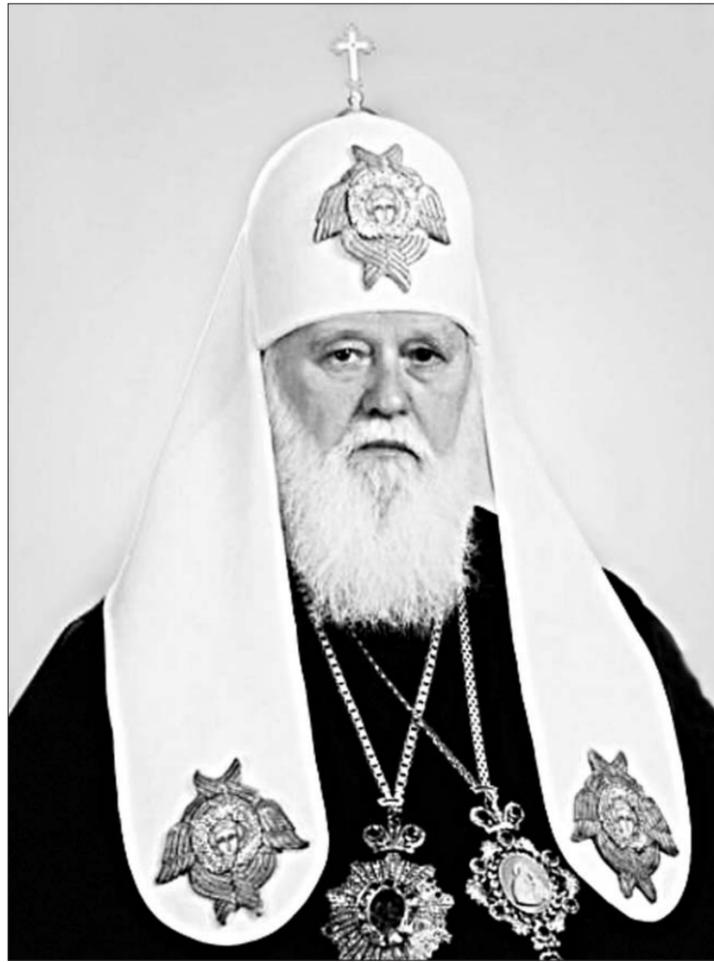
патріарха Кіріла, який неодноразово приїжджав в Україну і пропагував тут “русский мір”. Кіріл і Путін роблять одну чорну справу, і мета у них одна — загнати Україну в стійло Російської імперії.

— *Вражаюча бездуховність, споживацька, меркантильна психологія серед священиків УПЦ (даруйте, Ваша святосте, бо так і хочеться назвати все своїми іменами: російських і проросійських попов) чомусь особливо різко почала проявлятися нині, на тлі цинічних і відвертих виступів проти українців і всього українського, проти всього святого і високодуховного. Для них Церква стає джерелом матеріального, а не духовного збагачення. У біблійні часи Ісус Христос виганяв таких крамарів з храму...*

— Церква повинна займатися очищенням від гріхів, проповідувати не тільки любов до Бога і до ближніх, а й жити нею, жити правдою. А коли Церква не живе цим, то вона відступає від християнства. І ми спостерігаємо це в російській Церкві, особливо звертають увагу на патріарха Кіріла... Хоча він такий не один, бо це розповсюжене явище серед багатьох архієреїв Московського патріархату. Нам храми українські чи вчорашні російські олігархи не будують, фінансово не підтримують... Київський патріархат бідний. І слава Богу, що ми бідні! У нас є все необхідне, щоб жити на землі, служити Богові і своєму народові, щоб утримувати Церкву, духовні навчальні заклади. У нас немає надлишку, розкоші у нас нема. Для справжнього християнина не це головне...

— *Неодноразово бачив у солдатських бліндажах, особливо військово-польових госпіталях там, на Східному фронті, уже порожні картонні коробки з-під якогось медичного обладнання чи ліків, де надруковано: “Ця допомога придбана на кошти Святейшого Патріарха Київського і всієї України-Руси Філарета”. Не кажу вже про самовіддану пастирську службу військових капеланів з Київського патріархату на передовій...*

— Ми збираємо через наше духовенство все, що необхідне для Української армії, чого їй не

вистачає. І залуцаємо до цього не тільки українців в Європі, Америці, особливо Канаді, а й інші церкви в Європі й Америці. Вони через нашу Церкву допомагають нашим захисникам. Нашій Церкві, Київському патріархату довіряють скрізь — у Європі, Америці, Австралії. Їхні щедри пожертви завжди доходять до пункту призначення.

— *Ваша святосте, чи має принципове значення в Церкві мовне питання?*

— Запитаймо себе: українці ми чи не українці? Якщо українці, то шануймо своїх батьків-праділів і доведемо самі собі, що ми такі українці: говоримо рідною, українською мовою. Ось тоді всім буде зрозуміло, що ми — українці. Мови можете знати всі: і російську, і англійську, і французьку, і румунську, — будь-які. Але громадянин України повинен знати свою мову, українську. Чому ми говоримо, що правдива українська Церква це є Київський патріархат? Тому що в нас і проповідь, і богослужіння українською мовою. А Московський патріархат, хоча й називається українською Церквою, а служать слов'янською, проповіді — російською. А якби почули лекції, які читають у Духовній академії у Києво-Печерській лаврі, то ви б здивувалися. Так, ніби це не Україна, незалежна і суверенна держава, а...

Українська єдина помісна Церква, за яку ми боремося і яка все одно постане, буде українською за духом, тобто богослужіння і проповіді будуть українською. І правдиву історію нашу пам'ятатимемо і вшановуватимемо наших святих, наших героїв.

— *Я міг би додати до сказаного, які книги і якого змісту продають російські чи проросійські монахи у тій же Почаївській*

Києво-Печерській лаврі. І ще багато чого, що викликає подив не в їхній антиукраїнській діяльності (тут усе зрозуміло), а бездіяльність наших правоохоронних органів. Звідси логічно постає запитання: чи повинна УПЦ Московського патріархату як антидержавна і антиукраїнська Церква бути заборонена, як того вимагають і деякі політичні партії, і прості громадяни. Бо ніхто з притомних українців не забуде, як “святі та божі” Києво-Печерської лаври під час Революції гідності приймали, годували і переховували у себе тітушок; як у Святогірській лаврі переховувався полковник ФСБ Гірін з російськими бойовиками перед тим, як розпочати бойові дії проти Української держави; як, зрештою, зневажили (а тепер зневажають і всілякі рускоміровські попи) святу пам'ять загиблих захисників України архієреїв Московського патріархату на засіданні Верховної Ради.

— Ми передбачаємо, що не всі єпископи, не всі священники, не всі парафіані Московського патріархату приєднаються до єдиної помісної незалежної Церкви. Вони мають право існувати. Про це і Президент говорив. Того вимагає і справедливості, але вони повинні називатися так, ким є насправді: РПЦ в Україні. Користуватися в Україні тими ж правами, що й українська Церква, але всі повинні знати, що це є російська Церква. Хто хоче молитися в храмі російської Церкви, нехай молиться. Але якщо вони продовжуватимуть вести антидержавну діяльність, то повинні каратися за законами Української держави. І держава, якщо вона хоче бути державою, мусить карати зло і захищати добро. Інакше ні суспільство, ні держава не матимуть миру і спокою.

— Якою буде подальша доля Києво-Печерської лаври, хоча в Україні їх три. Після Революції гідності народ вимагав (за відверту антиукраїнську діяльність) забрати її у Московського патріархату і передати УПЦ КП. Ви тоді були проти такого рішення. Але й досі ми є свідками того духу моральної розпусти, ненависті проти всього українського, якої суміші войовничого “руско-міровського” православ’я і азійського фанатизму, який там незмінно присутній... Дійшло до того, що там просто накидаються на парафіян, які розмовляють рідною, українською мовою...

— Насправді ми маємо дві лаври: Києво-Печерську і Почаївську. Святогірська — це творіння Януковича, ми її за лавру не вважаємо. Кому вони повинні належати? Якщо УПЦ буде одна, а друга Російська, то звичайно Українській Церкві, бо це українські святині. Коли ми отримуємо Томос, то наша Верховна Рада мусить ухвалити закон про реєстрацію всіх православних парафій, або на УПЦ, або на РПЦ. Другий закон — про механізм обрання релігійного центру. Тобто парафіяни, громада мусить обрати свій центр, бо відомо, що не всі українці однаково почувуються громадянами Української держави і думають. Тому ми пропонуємо передавати храми тій частині громади, де є більшість парафіян чи то Російської Церкви, чи єдиної помісної української. Зібрали всю парафію і відкрити чи таємним голосуванням визначили, кому належить храм. У нас, на відміну від Росії, реально існує свобода совісті.

Ось ці два закони Верховна Рада України конче мусить ухвалити, щоб в Україні запанував порядок і припинилася міжрелігійна боротьба. Щоб всі діяли по закону. Так само, як ми виборюємо право українців мати свою єдину помісну Українську Церкву через Томос, який чекаємо з дня на день від Вселенського Патріарха Варфоломія і подальші кроки щодо нашого визнання у православному світі.

— Яка вірогідність того, що справдяться наші сподівання, що ми отримасмо, попри шалений опір і протидію Москви, Томос?

— Вірогідність 99%. Не розкриватиму підстав Вселенського Патріарха іти на це, але він твердо вирішив надати Томос українській Церкві. У цьому велику роль відіграє саме Президент Порошенко, який зумів переконати Вселенського Патріарха Варфоломія, щоб він пішов на цей крок.

Щоб Томос надати, треба рішення Синоду. Його засідання призначено на першу половину липня у Стамбулі, в Константинопольській церкві. І буде вирішено: бути Томосу чи не бути. Це по-перше. По-друге, Патріарх Варфоломій хоче заручитися підтримкою інших Церков. Тому створив комісію з трьох митрополитів, які роз’їжджають по всіх православних автокефальних Церквах (їх у нас 15) і ведуть з ними перемовини.

Москва ж, дізнавшись про рішення Патріарха Варфоломія щодо Томосу, спочатку вважала, що це фантазія, пустопорожні розмови, які тривають вже 25 років, і все закінчується обіцянками. Кіріл з Путіним думали,

що і цього разу закінчиться тим же. Але зараз по-їхньому не виходить. І тому Москва задіяла всі свої можливості, щоб перешкодити. Вона посилає своїх представників по тих же Церквах і агітує їх не підтримувати Вселенського Патріарха. Сюди підключилася вся сила російської держави: політична, дипломатична, фінансова, еміграційна... Тобто Церква і держава працюють пліч-о-пліч в одному напрямі. Чому вони разом, я вам уже пояснив.

— За яких умов може не відбутися засідання Священного Синоду? Бо ж на пам’яті ще свіжій демарш Москви на Всеправославному соборі два роки тому. Більшість Церков тоді прибули на Крит, і Москві не вдалося його з’явити. Тоді від участі разом з нею відмовилися залежні від неї Антіохійська, Грузинська і Болгарська...

— Зрозуміло, що Москва хоче, щоб Синод не схвалив Томос. Але він уже є, його написали і обґрунтували відомі богослови. В його основі беззаперечний факт, що приєднання Київської митрополії до Московського патріархату 1686 року було незаконним — юридично і канонічно. І тому Вселенський Патріарх і досі вважає Київську митрополію своєю канонічною територією. На цій же підставі 1924 р. Константинопольський Патріарх надав автокефалію польській Церкві. А оскільки Київська митрополія була незаконно приєднана до Московського патріархату, а польська церква — це частина Київської митрополії, тому він вважає справедливим надати Церкві автокефалію. З одного боку, Київська польська церква є частиною митрополії, яка є канонічною територією Константинопольського патріархату, з другого боку, Польща стала незалежною державою. Так само і українська Церква — це Київська митрополія, канонічна територія Константинопольського патріархату, і Україна також стала незалежною державою. Це й було юридично-правовою і канонічною основою для того, щоб 1924 року до Вселенського Патріарха звертався очільник Польщі Пілсудський і єпископат польської Церкви. Так само щодо України: Вселенський Патріарх просив Президента, щоб звернувся єпископат Київського Патріархату, автокефальної Церкви, і представники Московського патріархату, але ті, які хочуть. І звернувся сам Президент і Верховна Рада. Все це Україна виконала.

— Отже, Україна за крок до визнання єдиної помісної Української Церкви. Але якщо Москва, задіявши всі свої можливості, вкотре погдумиться над Україною і Томосу не буде ухвалено, то як це позначиться на українцях і світовому православ’ю?

— Для нас, українців, єдина помісна Українська Церква — це ще один крок до реальної незалежності і побудови національної держави. Це крок до миру, спокою і процвітання. Неухвалення Томосу означатиме, що Москва перемагає, і Москва реально є першою і найвпливовішою Церквою в православ’ї. Тому і для Вселенського Патріарха цей Томос має велике значення: він Вселенський Патріарх чи ні?

Спілкувався
Микола ЦИМБАЛЮК

Найбільше од усіх історичних українських діячів поклав праці біля ознайомлення урядів європейських держав українською справою — Орлик. Життя Орлика — це одна безперервна європейзація українського питання як питання державно-міжнародного.

Василь Різниченко (1892—1938), український історик і бібліограф

Пилипа Орлика можна зарахувати до когорти тих українських політичних діячів, що бачили розв’язок українського питання в чужоземній допомозі. Визволення України з-під Московщини за сприяння чужоземних держав і здобуття їй самостійності — було альфою й омегою його життя. Поза цим ідеалом для нього нічого не існувало.

Це, власне, новітній Дон-Кіхот, у найкращому розумінні цього слова, що не покладав рук у невтомній боротьбі за вимріяні образи майбутнього. Коли політична європейська ситуація складалася неприхильно для України, а послідовники й друзі кидали Орлика один за одним і перебігали до царя, він і тоді вірив, змагався за свою ідею, всіма залишений, забутий, сам-один на чужині, у складних життєвих обставинах...

Народився майбутній гетьман 11 (за новим стилем — 21) жовтня 1672 р. в місті Косут Ошмянського повіту на Віленщині (тепер територія Білорусі) в родовитій литовсько-чеській сім’ї. Батько, Степан Орлик, що служив у війську польського короля, загинув у 51-річному віці під час польсько-турецької війни в битві під Хотиним у грудні 1673 р. Мати Ірина походила з литовсько-білоруського шляхетського роду Малаховських, вона й охрестила сина за православним обрядом (хоч батько був католиком).

Пилип Орлик здобув освіту в єзуїтському колеґіумі у Вільні (Вільнюс), а також у Києво-Могилянській колеґії, яку закінчив 1694 р. Навчався на відмінно, зацікавився філософією і літературою, в ньому вже бачили майбутнього оратора й поета, добре опанував рідну українську мову, також польську, церковнослов’янську, російську, болгарську, сербську, латину, італійську, французьку, німецьку, шведську, старо- та новогрецьку...

У 1698—1700 рр. Орлик служив консисторським писарем у канцелярії київського митрополита, потім переходить до Полтавського полку, згодом стає старшим військовим канцеляристом і регентом справами Генеральної військової канцелярії Війська Запорозького. З 1702 р. (за іншими джерелами — з 1706 р.) Орлик — генеральний писар і найближчий помічник гетьмана Івана Мазепи. 1708 року бере участь у повстанні гетьмана проти Петра I, переходить на бік Карла XII, а 27 червня 1709 р. (після Полтавської битви) емігрує з Мазепою в Османські володіння й залишає всі статки в Україні.

З Іваном Мазепою до Бендер вирушили близько 50 провідних представників старшини, майже 500 козаків із Гетьманщини та понад 4 тис. запорожців. Осьці “мазепинці” й були першою українською політичною еміграцією. Після смерті Мазепи постало три питання: гетьман, діяльність, державний скарб. Андрій Войнаровський, небіж Івана Мазепи, був переконаний, що йому, як найближчому родичу, належить усе успадкувати. Пилип

Український Дон Кіхот

Від автора. 28 червня відзначатимемо День Конституції. Пропоную згадати цього дня про Пилипа Орлика, який ще понад 300 р. тому, 1710 року, уклав першу європейську конституцію в сучасному розумінні. Не забуваймо про того, хто упродовж 33-річної дипломатичної війни не лише поневірився по інших державах з сімома дітьми, яких доводилося переховувати по монастирях, коли за ним полювали царські агенти, а й витримував репресії та байдужість держав, до яких звертався по допомогу Україні...

З найкращими побажаннями,
Валерій ПОМАЗ, бібліограф,
Чернігівська обласна бібліотека для юнацтва

Орлик, навпаки, вважав це державним скарбом.

Карло XII признає комісію, проте все майно перейшло Войнаровському. Він забрав скарб, відмовився від гетьманства, поїхав до Європи, де програв у карти всі кошти. Врешті-решт його схопили царські найманці, і він потрапив до Сибіру. Відповідно, коли Орлика обрали гетьманом України (у вигнанні), він дуже потерпав матеріально. Обрання відбулося 5 квітня 1710 р. за присутності козацтва, запорожців, генеральної старшини, шведського короля й турецького султана.

Між Пилипом Орликом, новообраним гетьманом, та Карлом XII, протектором України, укладено договір “Пакти й конституції законів та вольностей війська Запорозького між ясновельможним паном Пилипом Орликом, новообраним Гетьманом Війська Запорозького, та між старшиною, полковниками, а також названим Військом Запорозьким, прийняті публічною ухвалою обох сторін і підтвержені на вільних виборах встановленою присягою названим ясновельможним гетьманом, року Божого 1710, квітня 5, при Бендерах”.

Документ, згідно з яким Україна потрапляла під шведську протекцію, окреслював правила внутрішнього життя нашої держави. Складався він із вступу та 16 статей. Договір, написаний латиною, містив також український переклад. Цікаво: нещодавно київський історик Олександр Алфьоров знайшов у російських архівах цей українськомовний варіант документа, і тепер його копію можна побачити в київському Музеї гетьманства. Карло XII, новопризначений протектор України, 10 травня 1710 р. затвердив вибори Пилипа Орлика, договір та звернувся з відповідним листом до українського народу.

На думку українських істориків, це була перша європейська конституція в сучасному розумінні. Справді, загальновизнані Конституції США 1787 р. та Франції 1791 р. були офіційно затверджені представницькими урядами цих держав. Конституцію ж Пилипа Орлика ухвалили представники лише

частини українського козацтва, уряд в екзилі, до якого світ особливо не прислухався. Отож тогочасна монархічна Європа не поспішала визнавати нову республікансько-демократичну державу. Наприклад, важливий пункт Конституції Пилипа Орлика полягав у тому, що гетьману заборонялось продавати посади, адже тоді полковник “відшкодуватиме” витрати. Незалежність... Козацький парламент... Виборні посади... Утопія, мрія...

Конституція Пилипа Орлика — перший конституційний акт в Україні, який суттєво вплинув на демократичний розвиток державного устрою і був визначним інтелектуальним досягненням своєї епохи, законодавчою віхою козацького конституціоналізму, на основі якого вже в XIX ст. постала потужна доктрина парламентаризму. Можна чітко відстежити, як Конституція Пилипа Орлика (1710 р.), “Начерки Конституції” Георгія Андрузького (1850 р.), Основний закон “Самостійної України” (1905 р.), Конституція УНР (1918 р.), Конституція Отто Ейхельмана (1920—1921 рр.) поєднані ідеєю державної незалежності України.

Пилип Орлик до кожної міжнародної справи долучав “українське питання”, за що платив дорожню ціною. Справді, український гетьман не лише поневірився по інших державах із сімома дітьми, яких часто доводилося переховувати по монастирях, коли за ним полювали царські агенти, але й витримував репресії та байдужість держав, до яких він звертався по допомогу Україні. Хоча до політичного успіху Орлика слід зарахувати оголошення Туреччиною війни Петру I. Тоді російський цар потрапив в оточення, проте зумів відкупитися великим хабарем.

Смерть шведського короля змусила Орлика шукати подальшої підтримки в Європі, яку він буквально закидав маніфестами, адже володів 14-ма мовами. “Москва небезпечна для Європи” — ось головне гасло його 33-річної дипломатичної війни. Український гетьман покладав великі надії на Запорозжя, усіма способами застерігав козаків, що їх перетворять на рабів... На жаль, згодом так і сталося.

Величезна рукописна спадщина Пилипа Орлика чекає на свого видавця. Варто пам’ятати, що гетьман не завжди писав книжною українською мовою, переважно польською, латиною, французькою, німецькою... Видання праць Орлика допоможе нам краще усвідомити систему суспільно-політичних поглядів гетьмана-вигнанця, всю велетенську енергію якого було спрямовано на те, “щоби заявляти мої права і права моєї нації на Україну” (останній лист Пилипа Орлика до французького канцлера Флері, датований 30 серпня 1741 р.).

Степан **ВОВКАНИЧ**, д.е.н., професор, Інститут регіональних досліджень НАН України

Закінчення.
Поч. у ч. 24 за 2018 р.

Складова творення держави, гідної людини, нації і цивілізованого людства, передбачає не лише належні умови праці, зарплати, відпочинку, захисту тощо, а й адекватне запозичення і впровадження передового світового досвіду, властивого розвиненим демократичним країнам, де це відпрацьовано давно і забуто, що колись складало їхню нацидею. Отже, з'єднуються три стратегічні напрями державотворення: зміцнення єдності народу (територіально-просторової, когнітивно-творчої, патріотично-синергійної тощо), розвиток національної ідентичності (мовно-інформаційної, ментально-культурної та ін.) і досягнення світових життєвих стандартів (умови праці, рівень її оплати, соціальний захист, медичне забезпечення, відпочинок, спорт і т. ін.) через запозичення інсайдерської інформації і передового досвіду цивілізаційного поступу. Водночас виокремлюємо також Малу національну ідею: “Знання, інформація і рух (чин, дія)” як робочий інструментарій вирішення тих чи тих складових Великої. Мала ідея — це поточне, часто тактичне гасло. Мала як частина Великої стратегічної національної ідеї спрямовує за умов глобалізації продуцентів лідерської інтелектуальної власності, творчу енергію наукової молоді на інтенсивне використання нових знань, досягнень науки, інтелектуально-інноваційних чинників створення модерної національної держави, економіки знань, збільшення інвестицій у розвиток людини, її культури та інтелектуального капіталу; побудову інформаційного, громадянського й правового суспільства, збереження генфонду українського народу, тягlostі його розвитку в плані безперервного досягнення високої освіченості, креативності, духовності та моралі; зрештою, пізнання навколишнього світу за допомогою рідного слова. Спочатку було Слово (Logos), думка, ідея як знаннево-інтелектуальна (духовно-інформаційна) основа об'єднання людей у свідому спільноту для співпраці та творення своєї держави.

Мета сьогоденних складових УНІ — це соборно-сконсолідована нація як повноцінне, самодостатнє соціально-економічне, етнокультурне, політико-правове, філософсько-історичне середовище в системі національного інформаційного простору, який не гнітить,

Духовний обруч державотворення

не розмиває тотожність народу; в ньому повнокровно функціонує традиційна система передачі знань від покоління до покоління, а отже виховується національно свідомо, цілісна людина і квітальна спільнота. Тобто спільнота, об'єднана національною ідеєю, самоідентифікована і здатна відроджуватися завдяки цій ідеї як синтезу державницьких, духовно-моральних та інших цінностей, зеленої ідеології, соціогуманістичній політиці, які підживлюють це середовище, розширюючи його до масштабу європейського чи світового просторів.

Духовно-інформаційна мобільність і людини, і нації

В Україні російський загарбник воює не за Донбас. Він завжди і насамперед розстрілював слово і продуцентів знань, носіїв національної свідомості. Знищуючи духовно-інтелектуальну еліту України, російська імперія (царська, біла, червона, атеїстична, православна, федеративна) завжди мала за мету знеособлення людини і знедержавлення нації. Це вона чинично робила у жорстоко-злочинний спосіб пригнічення, уповільнення, а відтак припинення їх духовно-інформаційної мобільності (ДІМ) як доміанти **соціального руху** інформації (знань, досвіду), як чинника самодостатності та конкурентоспроможності нації, захисту її інформаційного простору, збереження мови, культури, традицій, національної ідентичності та набуття імунітету (опірності) денационалізації. ДІМ для українства — це не лише архіважлива суспільна конструкція зв'язку поколінь, механізм збереження історичної пам'яті, а перманентний, природний і вільний суспільний процес передавання сучасниками наступному поколінню традиційної інформації (знань, досвіду), яку вони успадкували від своїх попередників, зберегли та творчо примножили (приростили на якусь величину Δ) не лише для збереження своєї етнонаціональної ідентичності (тягlostі, спадковості розвитку), а й для того, аби не опинитися на узбіччі науково-технічного, технологічного, соціально-економічного чи будь-якого іншого прогресу як цивілізаційного планетарного явища. Показник Δ характеризує рівень творчого потенціалу еліти, інші креативні якості.

Інформаційний рух людина (громада, суспільство) здійснює шляхом традиційного передавання досвіду, навичок “по вертикалі” (від покоління до покоління) як нематеріальний трансферт і творче генерування **нових** знань “по горизонталі”, здобутих на рівні одного покоління (чи особистості). Якщо в першому випадку домінують роль належить сім'ї, школі, вишам, то у другому — науці, проектно-конструкторським організаціям, інноваційній, творчо-пошуковій активності й раціоналізаторсько-винахідницькій діяльності. Потенціал (сила, дії, чин, ефект) знань від двох попередніх векторів соціалізується як рівнодійна, побудована на осно-

ві їх інтегрування “по діагоналі”, що відображає середовищеспроможність нації, її конкурентоспроможність у певних сферах діяльності. І знанневомістка “вертикаль” спадковості (консерватизму, традиціоналізму) розвитку, і модерна наукомістка “горизонталь” креативної інноваційної діяльності потребують відповідного правового забезпечення, аби прогрес відбувався з урахуванням двох основоположних складових (традицій і новацій), оптимальне поєднання, тобто гармонізація яких забезпечує тягlostь (спадковість) і модерність (інноваційність) поступу.

Щодо третього вектора “по діагоналі”, то він комплексно, у “знятому” вигляді відображає комфортні умови, необхідні для оптимізації середовищеспроможності людини (нації) зберігати розмаїття форм своєї ідентичності й утримувати передові (а можливо, і лідерські) позиції в динамічних процесах сучасного розвитку людства на рівні високих нанотехнологій, нових ідеологій, “зелених” екологій та інших сфер діяльності. Ці умови стають чинниками зеленого дизайну, за якого інформаційний чи будь-який інший простір у контексті УНІ не пригнічує середовище, а співвідношення використання традиційної та інноваційної інформації — адекватне потребам розвитку людини, громади і корінного (автохтонного) народу. Цьому має сприяти соціогуманістична сила міжнародного права, сила бінарного захисту прав і людини, і нації, — дієва не лише для сильних світу цього, а й здатна зберегти державницький **дім** (рідну хату, за Андреем Шептицьким) кожної ослабленої нації. За сутнісним наповненням “Дім” нації найбільше спроможний піднести нас до геніального Шевченкового захисного розуміння національної ідеї — “В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля”, до усвідомлення необхідності розвивати освіту, науку, духовно-інтелектуальний потенціал народу, його правосуб'єктність, аби у нас і “мудрість була своя”, і спроможність, за Франком, “о власній силі вперед йти”.

Тобто треба задуматися не тільки над тим, що взяти зі світової скарбниці знань (бо завжди вони будуть секонд-хендівськими) для свого розвитку, а й чим оригінальним, ексклюзивно-інсайдерським збагатити інформаційний тезаурус людства, аби не бути “тяглом в поїздах їх бистроїздних”, вічним бідним родичем. Тобто працювати на випередження, творити і володіти лідерською інформацією, передовим досвідом у різних сферах діяльності, а не бути “малими і неприготованими” до суспільних транзитів, змін і викликів. Доконечно потрібна, хочемо того чи ні, нова **парадигма буття нації**. Україні треба сповідувати концепцію **сталого** (Ріо+20) і збереження **тягlostі** (спадковості, неперервності) розвитку, особливо ослаблених націй, зокрема і української, з акцентом не лише на екологію, еко-

номіку, а й на **соціогуманістичні цінності** як духовно-моральні, консолідуючі імперативи збереження **середовищеспроможності** нації за складних умов і нових викликів. Можна пафосно стверджувати про права сильного, але конституційно-правові рішення не повинні ігнорувати насущні соціогуманістичні проблеми ослаблених. Принаймні у цьому контексті українська освіта, мова, культурні традиції, духовність нації негайно потребують **червонокнижного** (аналогічно з загрозами зникаючій флорі та фауні) соціогуманістичного захисту як духовний ексклюзив нації, як фундамент її внутрішньої консолідації та інтеграції в світове розмаїття культур. І ці аргументи маємо використовувати в протистоянні сусідів впровадженню Закону України “Про освіту”, деконунізацію тощо.

Попри те, вже нині очевидно, що візія майбуття України не в ентропії (невизначеності спільноти, хаосі, безпорядку, маргіналізації та її креолізації), а в негентропії, тобто в **гармонізації**: а) національних інтересів та загальнолюдських фундаментальних принципів свободи, соціального і економічного добробуту, захисту прав і людини, і нації; б) неоліберальної (у центрі — людина, вільна ринкова економіка) і соціогуманістично-націоналістичної (акцент на розвиток нації і виховання патріотичної любові до батьківщини) ідеологій. Допоки підневільною є нація, не може бути вільною людиною, що **ідентифікує** себе з цією нацією. Безлад починається з хаосу в головах спільноти. Національна стратегія починається з утвердження національної Ідеї. Час не давати себе бити націоналізмом минулого сторіччя як ідеологією поневоленої нації, а реалізувати доктрину вільної людини і модерної нації, які всупереч ослабленню поневолювачами вибороли державну незалежність і стали на шлях самостійного розвитку, побудови інноваційної його моделі, духовного відродження та збереження національної ідентичності, економічного націоналізму і конкурентоспроможності. Шлях досягнення мети один: на основі гармонійного поєднання цих чи дотичних до них ідеологій створити нову парадигму суспільного розвитку — **соціогуманістичну**, яка комплексно і паритетно захищала б людину і націю як когнітивно необхідне мовно-інформаційне, звукове, візуальне, водночас природно-ексклюзивне середовище (тло, а відтак простір), де можна було б зберегти та розвивати свою національну ідентичність, ментальність, культуру, промисловість, народні промисли, торгівлю та інші сфери в умовах глобалізації. В Україні зодноріднення глобалізацією посилюється специфікою залишкового постімперського синдрому, покриттям її просторів сучасними “дезами”.

Соціогуманістична парадигма — фундаментальне поняття, а введений у науковий обіг дискурс “соціогуманістичний” відзеркалює **бінарну** парадигмальну

сутність збереження автентичності українців, котра полягає в паритетному підході до гармонізації прав і людини, і нації; потребу їх оберігання за допомогою створення адекватного, сприятливого для розвитку середовища, в його якнайширшому інформаційно-мовному, світоглядному, національно-патріотичному, державотворчому, врешті, геополітичному, геостратегічному вимірі. Масштабність такого виміру диктує якнайшвидше надання цій бінарності статусу **світового морально-правового імперативу**, а відтак **міжнародної** юрисдикції. Конче потрібне правове зміцнення соціогуманістичного забезпечення міжнародних відносин, адже у світі відбувається не лише експлуатація людини людиною, а й нації (нації) нацією. Водночас якщо світове співтовариство ухвалило Декларацію прав людини, то Декларації прав народів досі немає. Соціогуманізм у нашому розумінні — це новий, достойний XXI століття справді гуманний порядок міжнародних відносин у цивілізованому світі, який не девальвує поняття “гуманний” і не ототожнює вислови “людський” і “людяний”. Рівно ж — зближить комплексний розгляд феномену відповідальності не тільки **людини перед людиною** в сім'ях, трудових колективах, громадських організаціях та суспільних інституціях, а і **нації перед нацією** в планетарно-міжнародному вимірах. Поставить в основу оновленого світопорядку не поділ і впливи сильних світу цього, а **силу** колективного розуму вільних людей і рівноправних націй, право їх вибору вільної інтеграції та співпраці.

Розробляючи таку концепцію передовсім на **культурологічній** основі, в постколоніальному просторі, маємо твердо пам'ятати мудрі соціогуманістичні настанови Махатми Ганді своїй нації: я повинен залишати всі вікна і двері відчиненими, я за те, аби звідусіль усі культури світу припливали до мого порогу, але нічого не може бути таким, що збиватиме мене з ніг і повинь залитиме мій дім. Пам'ятаючи це, ми умилюємося в українську Ідею як консолідуючий націю інтегральний чинник, надавши їй соціогуманістичного імперативу як ідеї “сім'ї” у міжнародних відносинах (за якою до найслабших ставляться за найбільшою любов'ю, а голоси сильних світу не мають морального права залишити безголосими постколоніальні народи). Саме її Папа Іван Павло II переніс у третє тисячоліття, у національну і соціальну площину цілих народів та народностей, які прагнуть стати чи вже стали на шлях повернення до своїх духовних витоків. Світ над цією ініціативою Папи на сесії ООН, проведеною з приводу святкування її п'ятдесятиріччя, не застановився. Однак ця рефлексія притаманна сузір'ю великих соціогуманістів минулого. Серед них — Вацлав Гавел, який пропонував “силу безсилых” як чинник, вартий уваги у міжнародній політиці.

Влада безвладних конче потрібна, якщо ми хочемо збудувати громадянське суспільство. Гавел десь тут успадкував традиції, закладені ще Масариком. Узагальнивши їхні погляди, препарувавши їх до українських реалій, можна зазначити, як це зробив Понтифік під час пастирського візиту до Києва, згадуючи Володимира Мономаха: “*Не дайте сильним світу цього запропастити людину*”. Проте, на жаль, занепадають нації, їхні мови й традиції. Оберігаючи і людину, і націю, бережемо світ. Дипломати, вчені гуманітарії мають ширше адаптувати рефлексії Гедройця, Куреня, Бзежинського щодо польсько-українських відносин. Ми в змозі усвідомити заклик Папи Івана Павла II і опертися в наших сусідських взаєминах на мудрість каяття — “прощаємо, і просимо вибачення” — як державно-непорухне, широко-співчутливе та соціогуманістичне, а не відкривати “другий фронт” гібридної війни.

Лише соціогуманістична концепція, помножена на євроатлантичний захист і власні сили допоможе всеукраїнській меті: розбудувати свою новітню державу як дім нації (її “рідну хату”) на **спільних** духовно-культурних цінностях, патріотичних почуваннях та інтелектуальних кодах українського народу, на традиціях, нормах і правилах, притаманних його спільноті; на інноваційних засадах модернізації національної економіки, її репрофілювання, модернізації та реструктуризації відповідно до сучасних завдань і формувань її нових укладів, підвищення рівня людського розвитку тощо. У цьому ракурсі **потенціал** Національної Ідеї бачиться як фундамент ідеології структурування української спільноти в потужну соціально-економічно розвинуту націю, в європейську демократичну державу, що шанує національні традиції, протистоїть процесам зодноріднення і зберігає автентичність українства. Нам, аби впевнено дивитися у майбутнє, треба не тільки запозичувати, а й ділитися зі світом власними прогресивними інноваціями та світоглядними концепціями, доносячи до нього нові виклики нашій Національній Ідеї, національному самовизначенню. Найбільша армія в Європі упродовж віків випробувала нас на здатність відстояти свій суверенітет, а ми засипали прірву, вириту нею між історичним нашим небуттям і державною суб’єктністю. Ми не мали права на вивчення в школі ні власної історії, ні на утвердження у виробництві економічного націоналізму. Не здурилося філософією регіональних дрозифіл, що в позі над томом Канта маніакально шукали і шукають красу Всесвіту в “русском міре”. Аби їм знову не тікати з найвищого державного крісла, не кидати неньку в тяжку годину, не закликає її ворога вести війська для підтримання своєї влади, маємо слухати і коротку раду видатного українського поета родом із Донеччини: “Любіть Україну!”. Самовіддано на неї працюймо, умислімося в її Національну Ідею і “вічні ми будемо з нею!”

Про українську мову, відповідальність і спортивних авторитетів

Підтримуючи висловлену професором О. Пономаревим думку щодо неприпустимості подальшого зволікання впровадження української мови у всі сфери державного та суспільного життя країни, Відозву Регіонального форуму Національної єдності “Інформаційна безпека в умовах гібридної війни Росії проти України”, хочу висловити свої міркування. Вважаю, що Президент країни та прем’єр-міністр повинні негайно зобов’язати міністра внутрішніх справ у службових справах послуговуватися тільки українською, виступи народних депутатів у Верховній Раді дозволити тільки державною мовою, негайно розслідувати ганебну антинаціональну реорганізацію Національної телерадіокомпанії, виступи на телеекранах українофобів В. Піховшека, Д. Джангірова, Г. Герман, трансляції антидержавних програм на каналах “Інтер”, News One, ZIK. Давно потрібно розібратися в доцільності існування таких клонів російських газет, як “Комсомольская правда в Украине”, “Советский спорт в Украине” тощо.

Б. САВКІВ,
заслужений працівник промисловості України

Вражає незадовільний стан з використанням української мови у спорті та фізкультурі. Навіть у радянський час в Україні виходила українськомовна “Спортивна газета”, яку залюбки виписували та читали. Замість неї зусиллями А. Франкова став виходити російськомовний “Футбол”, за ним з’явилися “Команда”, “Болезнь-шик” тощо. В період проведення в Україні “Євро—2012” я вже виступав у “Слові Просвіти” (ч. 10 за 2012 р.) та в газеті “День” про негайну потребу відновлення гідного спортивного видання в Україні. Як приклад я нагадував, що тодішня бездержавна українська діаспора у післявоєнній Америці зуміла випускати повноцінні українськомовні “Спортивні вісті”.

Тривожить невживання української мови коментаторами спортивних подій, зокрема в оглядах популярних футбольних клубів та збірної. На круглих столах подекуди панує засилля мови недружелюбного сусіда, українською розмовляють переважно журналісти, а один з претендентів на провідного оглядача Денісов, що перебазувався з Донецька в Київ, взагалі не вважає за потрібне послуговуватися державною мовою.

Ніяк не можна зрозуміти, чому поважний, інтелігентний виходець із серця України В. Євтушенко, що після успішних виступів

за київське “Динамо” догравав у Швеції та залишився на деякий час коментувати футбол, ніяк не може перейти на рідну мову. Чому інший відомий динамівець Й. Сабо, що в перші роки відновленої незалежності міг спілкуватися українською, потім її “забув”? Чому такі зтяжні перепади в публічному вживанні рідної мови ще в одного динамівського ветерана О. Шовковського? Чому оригінальний чіткий коментатор, наш “сиріачок” Леоненко (з українським корінням, судячи з прізвища) не відважиться перейти на державну мову? Ніяк не можемо дочекатися українського слова від нашої спортивної гордості, та ще й з прізвиськом великого Тараса, який обіцяв навчати своїх синів не тільки англійської чи італійської, а й рідної Шевченкової мови. Рішучий перехід спортивних авторитетів став би прикладом для наслідування, неоціненним внеском у культурне оновлення країни. Проілюструю на такому показовому прикладі: під час створення Інституту ім. Т. Шевченка в Харкові 1930 р. була організована виставка оригіналів його літературних та малярських творів, особистих речей, екскурсія, після якої один з відвідувачів, робітник заводу ім. Т. Шевченка, написав відгук: “Я малописьменний росіянин, до того просто читав “Кобзар”, та ознайомившись з виставкою, вирішив розмовляти тільки українською мовою, вивчати її”. У добру путь, визнані авторитети спортивної України!

Василь БОЙЧУК,
кандидат фізико-математичних наук, м. Чернівці

Від стану функціонування української мови як єдиної офіційної і державної значною мірою залежить єдність нашої держави й суспільства.

Міністерство освіти і науки України відповідає

Всеукраїнська координаційна рада громадських організацій захисту державної мови

У Міністерстві на виконання листа Секретаріату Кабінету Міністрів України від 21.03.2018 № 10272/1/1-18, доручення Віце-прем’єр-міністра України В. Кириленка від 17.04.2018 № 13816/1/1-18 розглянуто ваш лист щодо функціонування української мови.

Повідомляємо, що відповідно до статті 7 Закону України “Про освіту” мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова. Держава гарантує кожному громадянину України право на здобуття формальної освіти на всіх рівнях (дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої), а також позашкільної та післядипломної освіти державною мовою в державних і комунальних закладах освіти.

З метою виконання в повному обсязі мовного законодавства України в частині застосування державної мови в освітній галузі місцевим органам управління освітою, закладам освіти надіслано відповідний лист (№ 1/9-74 від 01.02.2018).

Міністерство приділяє значну увагу питанню вивчення української мови в закладах загальної середньої освіти з навчання мовами національних меншин, де основним завданням вивчення державної мови є допомога учням в опануванні української звукової системи, формуванні орфоепічних та граматичних умінь, у сприянні розвитку комунікативних навичок.

Імплементація статті 7 Закону України “Про освіту” в закладах загальної середньої освіти з навчання мовами національних меншин сприяє створенню належних умов для оволодіння державною мовою на однаковому рівні на всій території України.

Це є не лише безумовним дотриманням норм Конституції України, а й засобом порозуміння й комунікації між представниками різних мовних груп, з яких складається українське суспільство, і найголовніше — необхідним інструментом консолідації політичних націй, формування національної самосвідомості.

Закон передбачає перехідний період, протягом якого кількість предметів у закладах загальної середньої освіти з навчання мовами національних меншин, що ви-

вчаються українською мовою, буде поступово збільшуватися.

До того ж розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 № 903-р затверджено План заходів на 2017—2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа”.

Зазначеним планом передбачено розроблення нових проектів державних стандартів, типових освітніх програм для початкової і базової середньої освіти, створення сучасних підручників з української мови, підготовка й видання двомовних термінологічних словників, дидактичних матеріалів з української мови, мультимедійних ресурсів, підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Крім того, затверджено Державний стандарт початкової школи, у якому збільшено кількість годин на вивчення української мови в закладах із навчання мовами національних меншин. Спільно з Інститутом модернізації змісту освіти розроблено приблизний перелік засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для кабінетів української мови.

Реалізація цих заходів сприятиме вивченню української мови в закладах загальної середньої освіти з навчання мовами національних меншин, розширенню функцій державної мови в усіх навчальних закладах України.

Водночас питання функціонування української мови потребують комплексного вирішення. Для цього необхідне корінне оновлення законодавства про мови, ухвалення Державної цільової програми всебічного розвитку і функціонування української мови.

Згідно з рішенням Конституційного Суду України від 28.02.2018 № 2-р, Закон України “Про засади державної мовної політики” визнано таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним).

Разом з тим зауважуємо, що 14.03.2018 Уряд України ухвалив рішення про створення за участю представників громадськості робочої групи для підготовки пропозицій щодо законодавчого регулювання питань, пов’язаних із забезпеченням всебічного розвитку і функціонування української мови.

Заступник Міністра
Павло ХОБЗЕЙ

Українську освіту — на українськомовну основу

Стаття 7 Закону України “Про освіту” є своєрідним “троянським конем” для майбутнього України. Ця стаття, зміст якої, за несприятливих політичних умов, може поширитися на інші нормативно-правові законодавчі документи, здатна законсервувати в Україні право окремих груп людей не знати державну українську мову, оскільки “гарантується право на навчання в комунальних закладах освіти для здобуття дошкільної і загальної середньої освіти, поряд із державною мовою, мовою відповідного корінного народу” (ст. 7, п. 1, абз. 3). Отже, можемо отримати повну рівність і законні права мови національних меншин і державної української мови.

Імплементація мовної статті 7 Закону України “Про освіту”, що його активно ініціює Міністерство освіти і науки України, є порушенням Конституції України, а отже, є

неконституційною дією. Оскільки офіційне тлумачення частини першої статті 10 Конституції України в Рішенні Конституційного Суду України № 10-рп/99 від 14.12.1999 р., п. 2 вказує, що “...у навчальному процесі мовою навчання в дошкільних, загальних середніх, професійно-технічних та вищих державних і комунальних навчальних закладах України є УКРАЇНСЬКА МОВА”.

На жаль, маємо постійний спротив від Міністерства освіти і науки українізації системи освіти в Україні. Якщо ця неправова норма статті 7 Закону України “Про освіту” буде підтримана у наступних законопроектах “Про загальну середню освіту”, “Про вищу освіту”, буде передбачена в освітніх стандартах і навчальних планах загальноосвітніх навчальних закладів, то такі дії сприятимуть деінтеграції українського суспільства і будуть передумовою

небезпечних проявів сепаратизму та війни.

З метою захисту української мови, єдності української держави необхідно ввести у сферу освіти стовідсоткову українськомовну основу. Українські освітні стандарти, навчальні плани вже 2018—19 навчального року мають містити чітку динаміку виходу на цю норму в загальноосвітніх навчальних закладах і вищій школі. Правда, враховуючи те, що у деяких школах діти 1-4 класів не мали змоги вивчати державну мову, можна було б тимчасово, як виняток на перехідний період для шкіл, де більшість дітей представники нацменшини з рідною неслов’янською мовою, встановити мовне співвідношення 50х50.

Тільки через піклування про справжню національну освіту, національну культуру і національну економіку можна збудувати успішну міцну країну.

Вступне слово

1998 року на сторінках газети "Голос України" була надрукована стаття "Розстріляти за... вірші". У ній йшлося про українського поета Юрія Жилку, уродженця села Підлужного, котрий весною 1938 року став жертвою сталінських репресій. Так звана "трійка" винесла страшний і несправедливий вирок — розстріляти! Інкримінували антирадянську агітацію і пропаганду. І лише після смерті Сталіна письменника реабілітували...

Багато років ми шукали сліди поета-земляка. У його рідному селі неодноразово розмовляли із старожилами. Однак нічого конкретного так і не дізналися. У життєписі поета залишилися чимало "білих плям". Заповнити їх допомогла згадана публікація у часописі "Голос України".

На неї відгукнувся син Юрія Жилка Віктор Юрійович із Харкова та дочка Надія Юріївна з Василькова, що на Київщині. Після листування з ними маємо хвилюючі розповіді. Спогади дають можливість уявити, в яких умовах минули дитячі та юнацькі роки поета, чим він захоплювався, яким був сім'янином...

З боєм згадує дочка про те, як кагебісти, про людське око, робили обшук у їхньому помешканні в Полтаві, як заарештували Ю. Жилку, хто дав наказ розстріляти, для сім'ї вигадали версію: "Відбуває покарання без права листування". І лише згодом родина дізналася страшну правду. Дружині "ворога народу" не дозволяли вчителювати в Полтаві. Почалася "одиссея" сім'ї Жилків: не встигнуть нагріти місце в одному селі, як їх переводять до іншого. Про це розповів у своїх листах син письменника Віктор Юрійович.

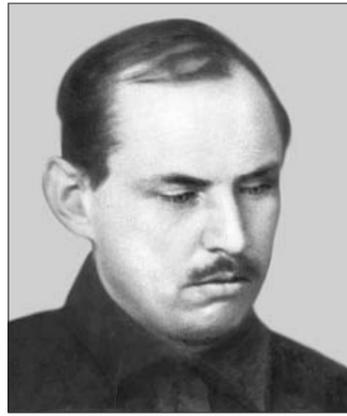
Якось від Надії Юріївни ми отримали бандероль. У листі пояснення: "Тут спогади про батька і листочок із віршами Катерини Андріївни Жилко (дружини поета. — А. К.). Довго я до Вас, Анатолію Микитовичу, не обзивалася, бо не було чого посилати. Може, Ви не повірите, але я увесь час щодня писала спогади, багато раз їх переробляла, і оце наче скінчила... Тих спогадів так багато, що я просто не могла їм дати раду. Писала, звичайно, тільки правду. Розповідала про дитинство батьків з їхніх спогадів. Та й сама дещо знаю..."

Отак через сім з лишком десятиліть після розстрілу Ю. Жилки, після багаторічної пошукової роботи ми довідалися про трагічну долю поета-земляка.

Надія Жилко
Спогади про батька

Минуло більше 60-ти років, відколи не стало мого батька. Але його рідний образ, хороші спогади про татуса живуть і тепер у моєму серці, в моїй душі. Чим довше я живу та осмислюю минуле (мені вже понад 74 роки), тим спогади про батька стають яскравіші.

Образ батька у моїй пам'яті вимальовується на тлі сім'ї, бо родина і він — то було щось нероздільне, єдине. Вона була невелика й дружна: батько, мати, я, менший брат Вітя та бабуся Соня (мамина мати). У сім'ї панували злагода, взаємна повага. Можливо, це тому, що у батьків було багато спільних рис, інтересів, однакові погляди на життя, обоє любили спілкуватися з людьми,

Повернення із забуття
До 120-річчя з дня народження Ю. Жилка

Юрій Жилко

вміли з кожним знайти спільну мову. Люди моїх батьків поважали, адже вони були чесні й відверті.

Юрій Зіновійович Жилко народився 5 березня 1898 року в селі Підлужному Костопільського району на Рівненщині. Мати Катерина Андріївна Березова — уродженка села Харківці Гадяцького району Полтавської області. Обоє українці.

Село Підлужне лежить біля річки Горинь, навколо якої ростуть віковічні ліси. На березі Горині зберігалися руїни панського палацу. Батько зі своєю меншою сестричкою Зінаїдою багато часу проводив у лісі й на річці. Ходили по ягоди, гриби, каталися на човні, купалися, плавали. Батько був чудовим плавцем, знав кілька способів плавання, добре пірнав, стрибав із трампліна.

Ліс із його таємницями, річка, що омиває лісисті береги, а особливо руїни старого палацу — все це впливало на розвиток фантазії дітей, навіювало їм казки.

Коли батьки Ю. Жилка перебралися у Вільно, родина не забувала рідного краю, рідної української мови. Щоліта вся сім'я їздила в Підлужне до бабусі та дідуся.

Перші поетичні спроби Юрія припадають на шкільні роки. Великий вплив на нього в час перебування в Литві мав білоруський письменник Якуб Колас, що жив поблизу родини Жилків.

Мамині Харківці, що на Полтавщині, теж були у лісовій місцевості. Десь за кілька верст протікала річка Псьол, їздили туди купатися рідко. Коли починало пригрівати весняне сонечко і на південних схилах пагорбів з'явилися у проталинах перші підсніжники, вітаючи весну, маленька Катя приносила додому букети квітів, прикрашала ними хату. Пізніше лісові галявини ставали аж сині від пролісків.

Перша світова війна змусила Зіновія Хомича Жилка 1915 року разом із сім'єю переїхати з Вільно до Полтави. Тут Юрій Жилко закінчив гімназію. У роки громадянської війни навчався в Полтавському інституті народної освіти на істо-

рико-філологічному факультеті. Там здобувала вищу освіту і Катерина Андріївна Березова, з якою Ю. Жилко і побрався.

Тоді Полтава була тихим зеленим містом. Там народився і менший брат Вітя (1928 р.). Мама працювала вчителькою в полтавських школах. Батько, як свідчать його документи, що в мене збереглися, теж учителював у трудшколах, був лектором педагогічних курсів ім. Драгоманова, лаборантом кабінету суспільствознавства Полтавського ІНО, помічником завідувача відділу соціально-політичних стосунків Полтавського державного музею. Пізніше завідував цим відділом. Викладав українську та російську мови і літературу в музичному технікумі м. Полтави. Завідував бібліотекою Полтавського інституту інженерів сільськогосподарського будівництва.

Займався Ю. Жилко журналістикою, писав ліричні та сатиричні вірші, фейлетони, оповідання, які друкувалися у періодичних виданнях.

У 20-х і на початку 30-х років Харків був столицею УРСР. Тут вирувало літературне життя. Батько був членом Спілки письменників України. Знавця з Павлом Тичиною та багатьма іншими літераторами того часу. Зустрічався з ними на з'їздах. Ю. Жилко став одним з ініціаторів створення в 1923 р. Полтавської письменницької філії "Плуг".

На вірші Ю. Жилка композитори писали музику (Я. Левін, І. Михайленко, М. Леонтович, В. Верховинець, Ф. Попадич). Пісні його користувалися великою популярністю...

Часто батько їздив на зустріч зі своїми читачами. Бував на фабриках, заводах, у колгоспах як кореспондент. Писав статті, фотографував передовиків. Ще будучи студентом, на Полтавщині разом із мамою збирав старовинні побутові речі для музею: килими, вишиванки, українські рушники, допомагав науковцям розкопувати козацькі могили, скіфські поховання.

Дочка і син Ю. Жилка — Надія та Віктор (1947 р.)

Іноземні мови Ю. Жилку давалися легко. Крім української, батько знав російську, польську, німецьку, англійську, грецьку, латинську та есперанто. Вивчав французьку, церковнослов'янську. Мати володіла, крім рідної мови, французькою та німецькою.

Не було в нашій квартирі дорогих меблів, килимів, кришталю, фарфорового посуду. Зате зі скромного сімейного бюджету завжди виділяли кошти на придбання книг...

Юрій Зіновійович умів майструвати. Коли мені було чотири роки, зробив для мене маленькі лижі, навчив ходити на них, пояснив, як треба доглядати. Згодом у нас із братом з'явився "автомобіль", зроблений батьковими руками. Він був із дерева (фанери), рухався, як інвалідський візок за допомогою важелів, мав два сидіння. Можна було мені їхати і катати брата Вітя. "Автомобілем" їздила вся дітвора нашого двору. Навчив мене батько фотографувати — сам зробив простенький фотоапарат.

Батьки завжди були перевантажені працею. Але мали і відпустки, і вихідні дні, бували свята. Їм, особливо влітку, не сиділося вдома. Із дітьми ходили гуляти на околиці Полтави, розповідали про історичні місця. На лоні природи батько часто фотографував маму, Вітю, мене, просто красиві краєвиди. Плавали човном по річці Ворсклі, купалися. Весною обов'язково ходили дивитись, як розливається Ворскла.

Бувало, Юрій Зіновійович візьме в руки свою мандоліну, ноти і починає грати та співати. Любо було нам слухати його музику, спів. Ми батькові підспівували, хто як міг. Він сміявся, кажучи: "У Віті є музикальний слух, і непоганий. А тобі, Катю, і Надійці, видно, ще змалку ведмедик наступив на вушко: не туди тягнете".

Усі в нашій сім'ї багато читали. Прочитаним ділилися між собою, обговорювали його. У кожного був свій інтерес до книги. Були улюблені письменники в нашій сім'ї: В. Короленко, Панас Мирний, Т. Шевченко, О. Пушкін, М. Лермонтов (цей список можна продовжувати).

Ніщо ніби не віщувало лиха. Воно раптово увірвалося в нашу оселю. Відірвало від сім'ї нашого батька і понесло назавжди в небуття. Потоптало, потрощило долі всіх членів родини Ю. Жилка.

У ніч з 17-го на 18-те березня 1938 р. ми з батьком довго засиділися коло його столу. Було близько 23-ї години. Грали в шахи. Татко був добрим шахістом. Я програвала, але мені здавалося, що зможу взяти реванш, прохала продовжити гру. У хаті всі давно вже спали.

Хтось дуже загнукав у снішні двері. Ю. Жилко пішов у сні, спитав: "Хто?"

Голос двірника Пилипа Федоревича: "Міліція. Перевірка по двірної книги. Відчиніть!" У відчинені двері миттю ввірвалася група чекістів із гвинтівками. Бабуся і мати встали з постелі. Батькові керівник групи заявив: "Предъявите документы!" Забрав їх із собою. Тоді додав, що у нього є дозвіл прокурора на обшук квартири. Йому ніхто не заперечував.

Ви думаєте, що чекісти старанно робили цей обшук? Ні. Вони, прокляті, самі добре знали, що в цього "злочинця" чи "ворога" немає ні зброї, ні вибухівки, ні антирадянської літератури, одне слово, ніякої крамолі.

Один чекіст швидко здерся в снігах драбиною, підняв ляду горища, присвітив ліхтариком і опустив її. Заглянув, правда, і в комірчину. Командир робив обшук у батьковій кімнаті. Із двох полиць книжкової шафи взяв по книжці, погортав їх і поставив на місце.

Узявся за письмовий стіл. Повисував усі шухляди, постояв, а потім із батькових рукописів витягнув пачку аркушів і забрав їх із собою... Оглянув поверхово мамину і нашу кімнати. Минув кухню. Не зайшов до сараю, до льоху. Ясно, що обшук робили "про людське око". Склали акт, де розписалися Ю. Жилко, понятій Н. Скрипка і чекіст (прізвища не знаю). Ще переписали батькові речі: письмовий стіл, шафу (значили, що з книгами), мандоліну, флейту. Оце і весь обшук.

Ю. Жилку наказали: "Одевайтесь, поїдемо з нами!" Батько був спокійний, і ми всі теж не хвилювалися. Обізвалася мати: "Юрію, можливо, тебе затримують до ранку, повечеряй же раз". Від вечері татко відмовився, тільки випив пару сирих яєць, з'їв шматок хліба. Одягнув пальто, шапку. Мама подала батькові маленьку подушечку: "Візьми. Може, там доведеться десь переспати на голій лаві. Підкладеш під голову".

Подушечку батько взяв під руку. Став прощатися з мамою, бабусею, нахилився, поцілував мене, сказавши: "Шахи не прибирай зі столу, завтра дограємо". Ю. Жилко підійшов до ліжечка сина, поцілував і його. Вітя спав безтурботно. Вийшов батько із чекістами з кімнати, за ними — мама. Вона заціпнула снішні двері, повернулася і промовила: "Юрко вранці буде вдома. Лягайте спати".

Ми не відчували ні за батьком, ні за собою ніякої вини, а тому швидко поснули. Уранці мати, як завжди, пішла на роботу, я і брат — до школи, бабуся займалася домашніми справами.

Не повернувся Ю. Жилко вранці додому, не з'явився ні на другий, ні на третій день... Пішла мати в НКВС дізнатися, що сталося. Там із нею довго не розмовляли. Коротко і грубо пояснили, що Ю. Жилко підозрюється в антирадянській діяльності та перебуває під слідством, сидить у тюрмі по вул. Пушкіна. Передачу приносити можна.

Не вірилося! Батько ніколи не виступав проти радянської влади, був далекий від політики, радянських законів не порушував. Ми вважали, що арешт Ю. Жилка — то просто якась помилка. Мали велику надію, що в НКВС з усім справедливо розберуться і батько вийде на волю.

У Полтаві творилося тоді щось малозрозуміле. Майже у кожному

дворі був виявлений і заарештований “ворог народу”, а в деяких будинках навіть по два-три. Тюрми по вул. Пушкіна і Фрунзе були переповнені...

Одного разу передачі не взяли, сказали, що Юрія Жилка в тюрмі немає. Не виявилось його і в іншій полтавській тюрмі, і в застінку коло будинку НКВС. Мати допитувалася, де подівся її чоловік. Їй повідомили, що Ю. Жилка засуджено на 10 років без права листування і відправлено до далеких виправно-трудоваг таборів. Стаття обвинувачення — 54 (§10), означала: антирадянська агітація та пропаганда.

На родину Ю. Жилка лягло тавро: “сім’я ворога народу”. Більша частина наших знайомих і друзів од нас відсахнулася, наче від хворих на чуму. При зустрічах навіть боялися вітатися. У Катерини Жилко почалися неприємності на роботі. Перевіряючі відвідували уроки, робили зауваження, що вчителька недостатньо приділяє увагу вихованню дітей у дусі марксизму-ленінізму, не підкреслює значення тов. Й. В. Сталіна як вождя народів і т. ін.

Були і щирі друзі, які не залишили нашу сім’ю в біді. Вони нишком приходили до нас, співчували, допомагали, як могли. Твори Ю. Жилка зразу знищували, вилучали з усіх бібліотек. Хтось із подруг мамі радив: “Катю, ти вже Юрія не врятуєш. З тобою діти, подумай про себе і про них. Дай у газету оголошення, як це зробили деякі дружини, що твій чоловік — ворог народу, що ти і діти відмовляються від нього і проклинають його”. Мати відповіла: “Я добре знаю, що Юрія засудили невинного. Як же я можу відкритися від нього та ще й разом із дітьми? Ніколи цього не зроблю!”

Мама писала в усі можливі інстанції листи, прохала перегляну-

ти справу Ю. Жилка. Мала надію, що його виправдають. Відповідь була одна: “Осуджен на 10 лет без права переписки”. Тяжко було нам, образливо, питали себе: “За віщо?” Зробили висновок, що хтось, очевидно, підлий, маючи якусь особисту мету, написав брехливий донос на батька і вирішив прибрати його з дороги. Ю. Жилко не міг виправдатися. На радянську владу ми не сердилися, не мали зла.

Жодного разу я не бачила на очах у матері сліз (можливо, вона і плакала, та нишком від нас, дітей). Коли ж моє серце при згадці обливалось кров’ю і я починала плакати, мама казала: “Нічого не влієш, візьми своє серце в кулачок, стисни і не впадай у відчай. Працюй, учись. Усе перемелеться. Може, колись і діждемося батька”.

Спливали роки. 1944-го Катерина Андріївна одержала свідоцтво про смерть Ю. Жилка. Причина смерті — нібито рак нирок. Помер у виправно-трудоваг таборі. Прочитавши повідомлення, мати сказала: “Брешете, звертаєте все на невеличкову хворобу — рак. Голодом ви його заморили!”

1957 року прийшов документ, що Ю. Жилка реабілітовано. Від того легше не стало. А тепер я знаю, що батька справді розстріляли ще 1938 року під Полтавою, поблизу Білої гори в Копилянському лісі, де знайдено рештки жертв сталінського режиму. Шкода, що життя його так трагічно обірвалося в 40 років, саме у розквіті сил. Не дожив батько до першого польоту Ю. Гагаріна в космос, не побачив на екрані телевізора передач. А він так любив життя!

Листопад 1999 р., м. Васильків
Київської області

Підготував матеріал
Анатолій КАРП’ЮК,
м. Костопіль Рівненської обл.

Ю. Жилко — гімназист (перший праворуч) і його сестра Зіна

«Поховайте мене в Теліжинцях...»

Фото на згадку в редакції “Слова Просвіти”

19 червня 2018 року у Києві відійшов у засвіти на 82-му році життя Іван Драч. Видатний поет, кінодраматург, громадський і державний діяч світової слави.

Україні залишив правдиве, іронічне, розчулене, дошкульне, пам’ятливе, солоне, діткливе, печальне, ніжне, пекуче, сиротливе, кохане, люте, пристрасне слово, яке не сплутаєш з чимось іншим і не назовеш лукавим. Чи не в цьому полягав секрет гострої сучасності його творів?

Власне, кожен із читачів відповідь на це запитання сам, бо Іван Драч протягом свого життя не втратив, а примножив властивості свого щедрого таланту, світобачення і світовідчуття, які вирізняють його у поетичному всесвіті. Скалка до скалки, пазл до пазла, кадр за кадром — і українське буття з його втраченим і віднайденим раєм, з його пекельними буднями, несамовитістю і шаленством людського щастя і розпуки лягали на міцну основу душевної гармонії українського Поета.

Повідомляючи про смерть Івана Федоровича Драча, друкуюмо його вірші, які промовляють до кожного з нас.

Земля Вам пухом і вічна пам’ять, Поете.

Любов ГОЛОТА

Як близько лягають снаряди,
Ляга за снарядом снаряд...
А той, що на мене зарядить,
Хай вибере добрий заряд,

Щоб скурвого сина рознесло
На друзки, на бризки, уцент!
Життя золоте перевесло —
В один божевільний момент!

А то аж до пекла дістало —
Ікаром розбитим вниз
Лежу, одчухнувши забрало,
І небо зубами гризу!..

О земле! Твої кладовища
За мною вже мчать навздогін.
Та сила небес щонайвища
Мене підймає з колін...

Скиньте з Шевченка шапку.
Та отого дурного кожуха.
Відкрийте в нім академіка. Ще одчайдуха-зуха.
Ще каторжника роботи. Ще нагадайте усім:
Йому було перед смертю всього лише сорок сім.

А то підробили діда і скутильгаєте з дідом.
Ліниву свою недолугість за ним пускаєте слідом.
А він вибухає і шпетить всю вашу дурну макітру
І молоді круговертить. Молодо! Проти вітру!

А він все шукає до пари — наймичку з сиротою,
А він пропадає за манною — не вашою, а отою!
І горне гору роботи, бо в нього роботи гора.
Гори до нього горнуться, сонце — на вістрі пера.

Він пильно у нас вдивляється.

Вільний свавільний самум.
Здається, ядерно вибухне з отих непокірних дум.
А то регоче і тішиться, наче хлопчисько радий.
Шевченко був молодим.

Шевченко завжди молодий.
Листопад 1995 року

Поховайте мене в Теліжинцях,
Де так пахне безсмертям трава,
Де ліси, мов списи, гороїжаться
І де Роська, мій Стікс, проплива.

Поховайте мене в Теліжинцях —
Не люблю я пихатих столиць.
У Теліжинцях сонечко ніжиться
В сяйві юних дівочих лиць.

У Теліжинцях світ мені тулиться,
Смак води і дотепність дядьків.
Кожна пташка, кожнісінька вулиця
Мене прагне вже сто віків.

Мчать ракети, теліги теліжаться.
Пропаде все у землю сиру.
Поховайте мене в Теліжинцях —
Там ніколи я не помру...

Той, хто диктує вірші,
Не хоче мені диктувати.
І от я сьогодні вирішив
Про горе своє написати.

Той, хто диктує вірші,
Іншим диктує щонаочі.
Як риба у хитрій верші,
Образи в них пророчі.

Той, хто диктує вірші,
Надиктував вже мені...
І ти вже цьому повіриш...
Ти віриш?! А я ще ні...

Земля пухом і вічна пам’ять

Центральне правління Всеукраїнського товариства “Просвіта”, редакція газети “Слово Просвіти”, члени ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка гірко сумують з приводу прикрої смерті поета, драматурга, громадського і державного діяча, Героя України Івана Федоровича ДРАЧА і висловлюють співчуття рідним і друзям померлого.

Юлія КУРТАШ-КАРП: «А справжніх левів у Львові ніколи не бракувало...»

Прочитавши поетичну книжку відомої сучасної письменниці Юлії Курташ-Карп "Уроки гравітації" (Львів: "Каменярь", 2017), вирішив, уже не вперше, створити разом із Юлею поетично-філософське інтерв'ю.

Читайте, думайте, сперечайтесь з нами (можливо, з кожним із нас — зокрема), а можливо, із самими собою. Буду радий (перепрошую — будемо з Юлею раді), якщо задумаєтесь над "нестерпною легкістю буття". Свого. Нашого. України.

**"Немає значення,
чи я жила, чи ні..."**

— То Ви, пані Юлю, не жили, коли писали свою "Коротку історію часу"? Чи таки жили?

— ...те, що майже не дихала, — це точно, бо переретранслювати Хокінгову "історію часу" чи пережити те, що він називає "світом в горіховій шкарлупці", — вельми складно. І все, що лірик може протиставити фізиці в цьому песимістичному дискурсі про вічне, — це дрібка поезії із шиллерівським натяком на те, що "там, де не очікують чуда, — годі шукати щасливця". Я давно переконана: кожен із нас — часточка Великого Цілого, і час — це ми. Популярний нині нобелівський лауреат із астрофізики не відкрив для мене, по суті, нічого нового, а те, що світ — на межі і він — "невимовно брутальний", — говорили іще давні греки. Але, як жінка, я проживаю чи переживаю всі ці "цивілізаційні вибрики часу" на більш тонкому гравітаційному полі, і різдвяна містерія народжень дає мені шанс ніколи не зникати, навіть із поля битви...

І хоч які б нові знаки часу ознаменовували собою бестселери — "істи, молитися, кохати" — життєвий мейнстрим завжди шукатиме собі тиху гавань, щоб мислити, мріяти, писати. Книга — це також час: поміж сторінками — минуле, сучасне і майбутнє тривання.

Не я придумала: "Мислиш, значить — живеш..." А натхнення потребує вражень. Тож як тут — не жити!?

**"І осінь, осінь —
о, та сама...
Де ми, мій світе,
тільки вдвох"**

— Світ знає, що є ще Ви? І Ви — тільки вдвох зі світом?

— І так сталося, що на тій самій розхристаній паралелі є ще двійко закоханих в осінь. Але кому вони цікаві? Здається, так резюмувала колись Шимборська щодо шляхетності світу загалом. Проте наше життя — річ абсурдна: спершу треба прийняти бунт, а вже потім — любов. У цьому Камю не заперечив. І це мене тішить як школярочку, яка, домучивши претензійну "Войну і мир", різко встала з-за парти зі словами: "Та про мене тут — ні слова, "господа хороше"!

Кожен текст твориться із розуміння, що він — лише записка для "пляшкової пошти", яку колись принесуть розбурхані хвилі до чийогось берега...

**"Я вже сіла у місячний
човен, а самотність моя —
ані руш"**

— Можливо, є сенс поговорити з самотністю?

— Творчість і є філософією самотності. Поезія — розмова з нами самими, трудна розмова. Бо кожен з нас є Сізіфом, який мріяв подолати гору, а не докотити камінь...

Я розкошувала в самотності ще змалечку. І всі мої "дитячі відкриття" були породжені цими благословенними хвилинами, коли мені ніхто не заважав розмовляти із засніженим садом чи бібліотечним духом. Я, на рівних, ставала до розмови навіть із супермісяцем, який не раз заступав собою вікно, коли мені хотілося добувати звуки зі старого фортепіано. Перш ніж "сісти у місячний човен", я перепрочитала не одну казку — як притчу про нашу нерозкритку самотність. Отак і визрів дорослий сюжет: "Казки про зачарованих красунь — приречені у логіці Декарта". Насправді ж, людина страшенно загрузла в своєму житті, вона ніколи більше не залишається наодинці із собою. Мені і в страшному сні не могло наснитися, що житиму у бредберівській епосі "самозагорання паперу". Звісно, це метафора, але яка ж вона безжална у своїй правді! Інтелектуали б'ють на сполох, намагаючись хоч якось врятувати людство від "вірусу цифрового слабумства". Усі раптом заговорили "про освіту проти таланту", про креативність і "майбутнє розуму", про джерела самопзнання, наче і справді щось перевіршили для себе — "немає більшої правди, аніж та, що всередині нас".

Але здатність переносити самотність — ознака духовної зрілості... Мій життєвий досвід, "як сукня на виріст": свідчить лише про те, що я, мабуть, була поганою дівчинкою у минулому житті.

**"Любов не потребує
голови,
що форматує уселенський
докір"**

— Зате серце це робить, можливо, форматує той докір?

— У моїй версії, пане Богдане, "закипає голова", а у вашій — "закипає кров". Якщо повністю прийняти те, що любов — це хімічна реакція, то всяка ферментація її і справді стимулює... Зрештою, поетика серця геть скомпрометована словоблудством однієї з політичних партій, але найприкріше навіть не те — деякі авангардові дослідники з мистецтвознавчих студій наважились озвучити вельми еротичну думку, що символ, яким так щедро обліпліні всі ці заслинені "валентинки", — зовсім і не серце, а жіноча сідничка. Отож у цій романтичній алхімічній історії нам, поетам, нічого і не залишається, як "божеволіти з довгими інтервалами жакливого розсудливості". А це зізнання належить витонченому і містичному перу відчайдуха Едгара По, який, на щастя, нічого не віддав про форматування флешки, але "не по-американськи" переймався проблемами людської сутності і ще й, бідолаха, намагався заробити на життя своїм "карколомним" писанням...

**"Бо день як день, він завше
був невдячним.
Хоча ходив за мною крок
у крок"**

— Невже у Вашому житті не було вдячних днів (дня)? Чи у Вас, чи у ліричного героя?

— Тезу про невдячний день я використовувала ще більш інтригуюче: "День — коханець, прийшов і пішов!" або: "Я — цариця ночі, ти — володар дня!" Дякувати Богу, ліричний герой обходиться без маріхуани... День жінці не належить: "Робота, халтура, квітник і городеш\ І кухе, і кірхе, і кіндерів з два..." Але не все так погано у нашому королівстві: моя нова книга "Уроки гравітації" — саме про вдячність.

**"Навіщо все це — зорі,
сміх, любов?
Навіщо все це — страх,
розпука, смерть?"**

— То що міцніше: любов чи смерть? Дехто з великих вважає, що любов. А Ви як вважаєте?

— Усе, з чим я погоджуюсь у цьому одвічному дискурсі про любов і смерть, — це те, що боїться слід не смерті, а порожнього життя. Смерть — лише метаморфоза, а любов — субстанція тривання... Чи знає гусянь, що стане метеликом?! Про це ніхто і ніколи не довідається, навіть якщо випаде шанс пережити такий досвід. Я маю на увазі реінкарнацію. А сучасна нейробиологія привідкрила перед нами завісу про те, що кожна людина народжується зі своєю "карткою пам'яті". Цією карткою є наші молекули ДНК, кожна з яких — надпотужне джерело інформації. Це такий собі своєрідний банк даних, у якому, окрім знань, накопичується і енергія нашого емоційного досвіду. Без любові немає нічого — навчав нас Святе Письмо. "Любіть тут і зараз!" — закликає сучасний філософ і психоаналітик Еріх Фромм, поетаяк: "Любов — єдине розумне і задовільне питання про сенс людського існування". І з цим неможливо не погодитися.

**"Святі не плачуть. Плачуть
лиш злочинці.
Поети. Блазні... й п'яні
гробарі"**

— Чи часто Вам доводилося плакати? З якої, переважно, нагоди і за якої погоди (якщо пам'ятаєте)?

— Я не соромлюсь сліз. Навпаки — долаю ними пережите, наче очищаюсь від усього поганого. Скажу ще й таке: усі ці, так би мовити, "бабські слози" (з огляду на стереотипи), себто — вся оця виплакана солона вода має далеко не нейтральне середовище, як звичка вода у природі: слози розпач, безнадії та образ, наче кислота — безжална... Аби не завдавати психотерапевтам клопоту, плачу і сміюсь крізь слози.

Хтось класно помітив: "У ду-

ші не буде райдуги, якщо в очах не було сліз".

**"Моїх бажань не спитий
скіфський глек
не відкопають ні тепер,
ні потім..."**

— А хтось бодай намагався його відкопати? Може, відкопав, але не зізнався?

— Своїх бажань потрібно боїться, панове, бо не всі спророковані "ангелами во плоті"... Зрештою, у контексті бажань мені дуже близька думка француза Габрієля Марселя про те, що людину потрібно "розуміти не як істоту, а як бажання переступити через те, чим вона є, і, разом з тим, не є, через дійсність, у яку вона поміщена або втягнута. Але яка її не задовольняє, яка не співмірна з прагненнями, що вона себе з ними ототожнює.

**"Заворожи мене,
скрипалю,
на ту єдину струну..."**

— І що — вдалося йому заворожити? Розкажіть, що Ви при цьому відчували?

— Не люблю, коли виривають із контексту, отже, продовжимо думку: "яка не обірветься з жалю, /перетривавши цю війну". Кажуть, що нинішня війна — це поле битви між півкулями, не земними, а поміж великими півкулями людського мозку... У одній із них звучить щоденний моцартівський "Реквієм" за убієнними, у другій — "Ода радості" Бетховена. Навіть страшно подумати, що буде далі, хоча далі — космос із його музикою сфер, як потрясє "Адажіо" Аьбіноні...

**"Світ і в часі безчестя
видає свій щасливий..."**

— Наш світ щасливий, бо — в часі безчестя, чи, навпаки, завдяки людям, що слухають Бога, а отже, поважають інших людей, інші нації?

— Все не так просто... Взагалі, переконання, нібито ми народжені для щастя, є помилковим.

Артур Шопенгауер теж був великим песимістом. Він заспокоював свою душу грою на флейті і при цьому не забував нам нагадувати дві істотні речі. Перша: "Ми подібні до агнять у полі, які

бавляться на очах м'ясника...". І друга — найболючіша сьогодні: "Людина, насправді, дика і жахлива тварина". Тому світ здається щасливим лише тоді, коли ковзаєш по його опуклій поверхні: "Танці, музика, співи! Люди, нелюди, боти..." Чим далі, то більше переконуюсь у мудрості, що: "Людьми не народжуються, людей потрібно вишколювати".

**"Поезія, як штука
депресивна,
палахкотить з-поміж золи
безсонь"**

— Тільки? Чому?

— Пригадуєте, у Стуса: "Не знаю ким, дияволом чи Богом, дано мені покликати сумне..." Ні, депресії не треба боїться, вона лише змушує подумати про себе.

**"Куди йдемо? І що
знайшли
в дорозі, вимощеної
бруком..."**

— То куди йдемо — Ви, ми, нація українська? Тим паче, що нам довелось часто ходити не вимощеною дорогою.

— Бо відповідь на це питання вельми традиційна: добрими справами вимощена дорога до пекла. Але, як там у мене вже в іншому вірші написано: "Плач на валах і на руїнах Трої — чи вартий в Бога хоч слези скупої?", і далі: "Адна страна", читайте — безпритульність, /війною причащає велелюдність без Маркіяна... І його вірша". Хочеш не хочеш, але доводиться вірити в те, що кожен вірш — це не довершена покута. Я зрозуміла цю істину, коли готувала і проводила в тюрмі на Лонцького свій літературно-мистецький проект "Поміж зорями і хрестами" — суголосся подій на Майдані 2014-го із масовими розстрілами української інтелігенції по тюрмах Західної України в червні 1941 року. У ту страшну лютеву ніч на 20, мені написався вірш, де я інтуїтивно продовжила думку Олександра Олеся: "О Нація, дужа і вічна як Бог!" / з твоїх поетичних вібрацій / історія світу верстає Пролог / глобальних, стрімких трансформацій."

Ми повертаємо собі украдену Європу, а ця імпреза потребує титанічних зусиль.

“Створивши жінку, Бог створив і вірш”

— А чи без жінки міг би існувати вірш?

— Якщо Творець у когось і перевтілюється, то це — в поетів, таких, скажімо, як Георг Тракль. І ось цей хворобливий і витончений Тракль залишив на полях своїх поетичних зошитів цікаве нотабене: “Позабивати треба як собак усіх тих, що думають, будуть жінка прагне лише чуттєвих насолод! Жінка прагне тільки своєї справедливості, як і кожен із нас”. Заради справедливості скажу: мабуть, Майстер створив жінку для відчуття гармонії у сприйнятті власного вірша, як творення світу. А потім, неймовірно перецудлений, назвав цю істоту, себто, її “черевичком” — основи, підвалини, на яких все і тримається.

“...коли Ви закохались у Львів”

— Як то Вам вдалося — з першого погляду? Розкажіть?

— Мої екстравагантні капелюшки до влодоби моєму місту. Львів є Львів, і ми з ним — одна стихія: вільнодумна, гонорова, драпіжна...

“У тихій гавані моїх дитячих мрій...”

— Про що мріялось у тій гавані дитині?

— Взимку, у цій тихій гавані із карпатськими видноклами, мені чомусь мріялось найбільше. А я була мрійницею... Але на львів у мене часу бракувало, бо в хаті було забагато книжок і дорослих таємниць. Мені подобалось змішувати фарби і бовтати їх разом з водою у “пеніцилінових пляшечках”, кидати туди манюсінські камінці й придумувати “замовляння” до супермісця. Так, це була власна, ніким ще не написана “сага про чудеса”. Згодом зрозуміла, що доростати до своїх мрій — дуже копітка справа... І у свої п’ять років збиралась про все це просто переповісти у татовому грубому конспекті, але мене вистачило лише на назву роману. У роки сім — “народився в муках” мій перший вірш. І всі ці проби пера мене дуже виснажували... Слово в мені пробилося наче через якісь важкі обмерзлі пласти прапам’яті, через надмірне співчуття і сльози, через спрагу до силабо-тонічного звуку, через страхи і втрати. А коли вже зовсім нападдала малолітня хандра — брала до рук калейдоскоп і видивлялася її, свою мрію, через “танцюючі” кольорові скельця, які з неймовірною легкістю схоплювали сонце і ставали Вогнями рампи...

Уся ця алхімічна історія сотворення дівчинки і мрії підкріплена нині дипломом хіміка-аналітика, театральними пробами на професійній сцені, кінозамальовками і купкою книжок із віршувальним матеріалом для тих диваків, які не полетять на Марс і оживлятимуть рідні видноклади вдячними лунами колись прочитаних казок.

“Жінка, Ріка і Бог — Трійця не через кому”

— А як? Прокоментуйте?

— О так, звучить майже як маніхейська ересь, але строфи із вірша про голодомор не можуть звучати інакше, якщо йдеться про людське... Бог забезпечує наше і своє безсмертя через народження життя у лоні жінки. І епічна містерія Різдва саме про це. Ніхто ж не заперечує ні Духа Святого, ні Сина Божого, а лише виводить із тіні їх праматеринське начало. Зрештою, кома тут — у цьому рядку, теж не заради ор-

фографії, а для емоційного підйому традиційно збереженої ієрархії. У наведених строфах із “Апокрифу родоводу” стільки болю за тим, що все в нашому світі склалося не так, як було задумано, стільки затамованого крику нерождених і втоптаних у чорноземи, що в цьому межовому стані поетичного віщування із за-капелків підсвідомого може вирватись ще й не таке: “Досі біжу по стерні/ зерня несучи до хати,/ щось так тяжить у мені: — Боже, не смій умирати!”

“Мій рідний край, що зветься Україною, — не вишиванки мічених невдах...”

— Чи багато в Україні немічених невдах? А взагалі: Україну щойно, під час агресії, децю пізнали в світі. Але, здається, на Заході не дуже вивчають історію в світовому обсязі. Чи не так?

— Мічений атом — найперша асоціація з Україною у постійно “стурбованого” Заходу. Мічений атом відрізняється від інших атомів своєю радіоактивністю і своєю вагою... Ця чорнобильська радіаційна хвиля “розбудила” наших мертвих, якщо хочете... а ті — гідність живих. Так визирив Майдан. Ніхто в світі, і давно, не сприймав нас за супергероїв, не дивлячись на нашу княжу, козацьку чи вже нинішню історію. Але коди нації нікуди не зникали, а дедалі більш промовисто виступали на полотні як незнищенні енергії. Ці енергії не зносять фальші і цинізму. На читання історії у Заході залишилось мало часу.

“Мій Львове, місто сплячих левів”

— То яких левів Львів є Львів? Котрі леви довели місто до статусу духовної столиці?

— Колись моя бабця любила навчати: “Ласкою лева виведеш з лісу”. Та ласкаві в нас, людоньки, леви — аж надто ласкаві: “Імені звіра доля боїться, леви, панове, — не жарт. Сплять собі мирно на порохівницях — львівський пантрукують монмартр”.

Духовна столиця — справді амбітна річ, варта їх уваги поза вселенськими джунглями. Але навіть левам її треба вистраждати, вибороти, вимолити, відстояти. Сюди не приплетеш безталанних зайд, які у Львові лише полюбили пити каву. А справжніх левів у Львові ніколи не бракувало, хіба що в місцевому цирку з ними відбуваються якісь метаморфози...

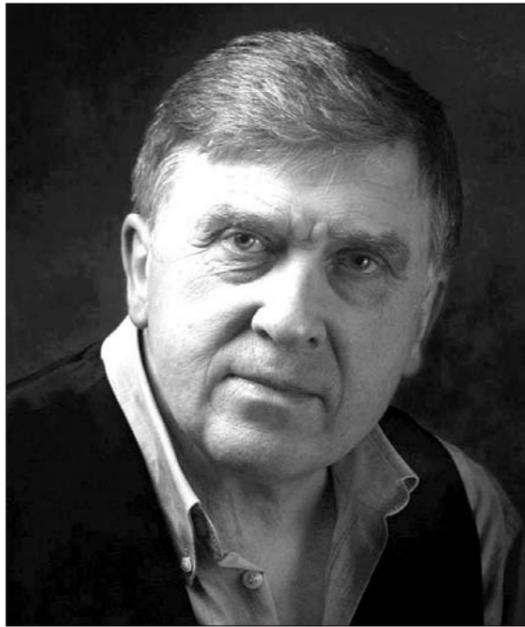
Данило-князь, Іван Франко, Андрей Шептицький, Роман Шухевич, Йосип Сліпий, Вячеслав Чорновіл, генерал Кульчицький, Василь Сліпак — усе це і не тільки — імена Христа у нашій з вами Галілеї...

“Танцює вічність, захмеліла мною...”

— Чи можете розповісти як саме танцює вічність під Вашим керівництвом? І чи танцює Ви, подружившись із вічністю? І що таке вічність — як Ви відчуваєте?

— Якось Мирослав Дочинець написав про Жінку: “...її псевдонім — Мрія, її вік — Бути завжди, її віросповідання — Пошук благодаті...” Ось такі вони — танці з вічністю — така собі “нестерпна легкість буття” в “еґоїстичному драйві безсмертних”.

Спілкувався
Богдан ЗАЛІЗНЯК,
керівник прес-центру наукової журналістики ЗНЦ НАНУ і МОНУ, член НСПУ і НСЖУ, м. Львів

Поза кадром

Валерій ЗЕМНУХОВ,
майстер по дереву, м. Бердичів

Овідій: “...мінється все, а не гине”.

Далі вже не пройдеш, далі лише пішки.
Іду від шляху, від дороги, —
Крокую лугом назустріч світланковому туману.
Собі стежиною, стежиною, — швидко —
Долаю відстань до вибалку.
Зазвичай саме тут,
Поміж двома сусідськими городами
Проходить на луг череда.
І сьогодні буде як завжди,
Тільки дещо пізніше.
І що то за корови? Звідкіля таке різнобарв’я?
Мушу визнати, що виріс я у місті, —
Трапилась би замість мене інша людина,
Нехай і сільська, але з іншого села —
Вона також була б дуже здивована:
І ясно-жовтенька, і сіра,
І як-от кава з молоком.
А ось ця — ну тобі чистий колір малини.
А у той взагалі важко повірити —
Майже са-ла-то-вий!
Усі такі охайні, чистенькі.
Шкіра ніжно-шовкова.
Звідкіля таке кольорове добро?
Мабуть, цих корів завезли десь з Альпійських гір.
Просто якась запозичена казка.
Прошкую далі, — ще недалеко, вже зовсім скоро.
Туман чекати не буде, тому й поспішаю.
Несподівано відчуваю власну посмішку:
— Дуже добре, що синьої серед тих корів не було...
У такому випадку потрібно,
Потрібно було б подумати і про власний глузд.
Хоч коней синіх художники ой як полюбують.
Та онде, попереду, справжні.
І хто це так зараня їх припнув?
Щоб зорієнтуватися у часі, озираясь.
Туди, де ось-ось має визирнути, з’явитися сонце —
Ще хвилин п’ять, не більше.
А собі усвідомлюю: мабуть, ті коні,
Що стоять поодинокі у тумані,
Пасуться ще з ночі.
Захвилювались, зачувши мене, —
Іржання покотилося лугом,
У тому тонкому прошарку часу,
Коли зустрічаються, усе тонший,
Усе прозоріший туман
І перші сонячні промені...
Звертаю на обніжок —
Городами можна скоротити путь.
А там зліва на пагорбах дозріває жито —
Нива золота-золота.
І побігло по ній сонячне сяйво.
Колосся — хвилями, хвилями.
Точнісінько, як велика вода.
Пливе й пливе, але де тут берег?
Звісно, він є, лишень як колір...
Пильнуй-дивись, як полетіть через край,
Та з висоти — напевно, й луг, і тих коней —
Усе утопило б золотеньке...
Піднімаюсь вище, знов вище —
Вже прийшов.
Ось воно, “Городисько”!
А втім, його вже немає,
Так, лиш наймення.
Воно вже давно вросло у землю камінням,
А те каміння поросло високими травами.
Лежить, спочиває уламком крутобережжя.
Обмитий, обпечений, обвітрений,
Цей невеличкий мис,
Земля з давньою назвою — “Городисько” —
За довгі, довгі роки стала схожою
До великої ящірки.
Вона владно лежить на поверхні гори,

Охопивши лапами увесь мис:
— Усе це моє, не віддам, сторожую...
Стоїш обіч, а хвостик від тебе дужкою —
Вліво, вліво — метрів зо триста.
Й там він встромлюється в тулуб,
На котрому дуже добре вирізьблений хребет.
Обабіч чотири лапки.
І яка справжня довершеність — голова.
Вона майже нависає над схилом.
Усе таке ладне, пружне
Й здається, що та ящірка ось-ось
Стрибне через Гнилоп’ять.
Котра там на споді дивного мису
Тихесенько біжить
Вигинистим вузьким плесом.
А там, потойбіч річки,
Знову широкий луг,
Поза котрим знову високий берег,
Що розкинувся широкою даленічою нивою.
Дістаю фотокамеру, знімаю...
Я вже тут не вперше...
І щоразу щось не те, чогось не вистачає...
Тому їду знов і знов — улітку і взимку,
Іду у вечір та у світланкові тумани.
Вже ніби і є непогані світлини,
Та все мені мариться,
Що саме на цьому матеріалі
Зроблю свою найкращу.
Якась надумана спрага,
А ймовірніше прив’язаність до цієї місцини,
Доведена до абсурду...
Але сьогодні, тепер — кажу стоп:
Чи не обманююсь я?
Можливо, хочу відзняти те, чого давно вже немає?
Та уява в’дливо бере верх.
Вона повнить високою,
Широкою водою розлогий луг.
За тим мені вже видається,
Як понад мисом починає ворухитись ящірка, —
Сиплеться камінням та глиною,
А з того виростають хліви та хатки.
Та вже димлять печі,
Димлять ті глиняні хатки
На дерев’яних основах.
Мої ніздрі голодним бажанням
Відчувають запах житнього хліба.
І люди — снують багато людей!
І всі вони у полотняних одезинах...
Оце картинка —
Ось воно справжнє Городисько!
І насамкінець пливуть, пливуть —
Снують на великій воді човники
Зодягнуті, як і люди, у полотно —
У полотняні вітрила.
І наповнені ті човники зерном
Та різними глеками.
І усе це, як за Трипільської доби...
Ось він, бажаний кадр,
За яким ти так довго ходив.
Просто бери та кладай...
Та знову щось не те,
Знову не встиг...
Тому що білі-білісінькі чаплі,
Які саме і видавались човниками,
Швидко покинули межі камери —
Граційно полетіли у бік греблі.
Розчарування не відчуваю —
Прилетять колись інші чаплі.
І білі, і сірі. Їх тут багато.
Головне моє прагнення —
Вихопити з далекого минулого
Зворотну мить перевтілення —
Досягло свого апогею.
Я прожив тим декілька хвилин,
Які будуть зі мною години, дні, роки,
Скільки буду бачити сонце.

Ярема ГОЯН,
лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, заслужений діяч мистецтв України

Продовження.
Поч. у ч. 22, 23 за 2018 р.

Прощалися, і я з сумом казав про це Анатолієві Пашкевичу і щиріше призначався, що його схвильований спомин вогнистим карбом ліг на душу, і просив записати куди все мовлене і пережите та написати книжку новел, як приходять на світ пісні, які полюбив народ і прийняв за свої, а носить їх під серцем Україна.

Пропозиція ця вразила Анатолія Максимовича. Він замислювався і забликався, що ніколи не пробував пера у жанрі новели, хоча про переболене міг би написати багато. А тут ще й буденщина таким тягарем на плечі впала, ніби темної ночі корабель морем блукає, а докола ні вогника, ні зіроньки в небі.

Я розумів, звідки падає тінь цієї виболеної туги. Не стало побратима, з яким ріднилася українська сестриця-пісня, обірвалася мелодія на півслові. Летіли разом у пісенному небі над Україною і творили диво, а коли в друга заболіло перебите крило, Анатолій Пашкевич підтримував його в польоті з останніх сил і посилав на підмогу живе слово. Телефонував з Луцька по кілька разів на день і завжди зі світлим спомином чи доброю новиною, як з цілющим бальзамом для хворого серця, що знемагало під тягарем земних тривог: “Кріпиться, Дмитре Омеляновичу, ми з вами ще напишемо море пісень”. Сумно, що в тому морі висихала вже остання крапля...

Була в Анатолія Пашкевича ще одна гризота: творцеві й художньому керівникові Волинського народного хору не давали жити бюрократи від культури, оті комарники над болотом, які можуть закувати й орла. Гнули до землі талант, ламали горду поставу художника, забивали в землю великодержавним кулаком українську пісню. Комарники підточували крила, болотяна мошара заїдала митця, і я це відчував по настрою Анатолія Пашкевича. Згадав, як три роки тому газета “Радянська Україна” (“Демократична Україна”), де я завідував відділом культури, виступила на захист його таланту, який складає духовне багатство України. А дні були тривожні: квітнув травень, а в Чорнобилі клекотав смертю четвертий реактор, радіація вражала не лише тіло, а й душу. Чиновники продовжували діяти, як у часи диктаторського режиму, — сіпали художника за шнурочок, мов маріонетку, свіжі вітри демократії віяли не для них. Правда, після виступу газети комарники стали обережніші, але затаєне зло й далі висіло над болотом.

А життя тривало — співав Волинський народний хор, писалися нові пісні, і поміж клопатами творилася ця книжка.

Одного пізнього вечора, коли в сусідніх будинках уже й не світилися вікна, пролунав міжміський дзвінок. Телефонував з Луцька Анатолій Пашкевич. Голос бадьорий і схвильований, він шойно завершив новелу “Ма-

Сповідь Маминій Вишні

мина вишня” як заспів до книжки, лежать перед ним її зболені сторінки.

Він почав читати новелу, і голос його затремтів, і бідне повоєнне дитинство у веселих церковних дзвонах дивилося здалеку, і заплакала стара вишня коло хати, і застогнала калина на могилі в маминому узголів’ї, і до хати зі слова і музики сина входив образ і голос матері.

Зійшов перший паросток книжки, і я сказав про це авторові і побажав йому нових новел, красивих і сердечних, як і його пісні.

Відтепер телефон часто дзвонив у вечірню пору, інколи, мабуть, уже після концерту, і я слухав нову новелу і тишився, що композитор і творець народних хорів на Україні відкриває в собі письменницький талант і що квітне слово, дане в години прощання з другом.

Ось так писалася ця книжка, піднявшись над буднями і суєтою, вийшовши з любові й болю, виростає тихо, як маминя вишня, якій потрібна рідна земля і небо України.

І тихо-тихо, як сонце сходить у небі, увійшла в книжку мати і освітила її.

“Над землею сходило сонце.

З хати вийшла сива, як світ, мати. Ступила на подвір’я, і сонце простягнуло до неї золоті промені. Вона стояла у них, як свята Божя Матір.

Відтак ступила за ворота.

— Не йдїть, — сумно заскрипіла груша.

— Не йдїть, — озвалася туюю хата.

— Пора вже мені, — відповіла мати.

Перехрестилася, вклонилася хаті з грушею і пішла.

Луги стелилися килимами.

Поля зерном осипали.

Трави ноги цілували.

Ліси стівали реквієм, а промені освітлювали їй останню дорогу.

Над нею пролітали журавлі і несли на крилах голосу тугу в далину, за обрій, де заходило сонце, куди прямувала сива мати.

Сонце сховалося, і промені засли.

Розірвалося небо останнім журавлиним криком.

Земля плакала полиновими росами, а небо ще довго гойдало відлуння останнього крику”.

Слова, як пісня, виспівані з синівської любові й туги. Мама молитвами врятувала сина від фашистських бомб на беззахисному кораблі в морі й врятувала пісню для України. Мама і батько продали в голодні повоєнні роки останню корову і, терплячи нужду, купили синові баян, і з їхньої селянської жертвності зійшла пісня для України. Мати переліла в сина свої пісні і, побачивши якось нову пісню про страждальця-дуба, сказала Анатолієві стиха: “Ти про людей пиши, про їхні долі”. А син, як у дитинстві, мовив лагідно: “Він для мене, як живий, і доля у нього важка, мамо, лиховісна”.

Ой, важка доля, важка й лиховісна — і в дуба-велетня, який пережив віки, та впав у наші дні від пили й оскири безбаченків; і в стародавнього замку, поруйнованого не чужоземним завойовником, а землячками, які нишком від народу загарбують для власного багатства свій край; і в берізки з вирваним коренем; і в сплундрованих рік та зелених долин; і в славного Чигирини, під козацьке серце якого намагалися встромити атомну станцію; і в окраєць садків українських — маминій вишні, яка сохне і в’яне від радіації і сірчанокислих дощів; і в занедбаного степу, де гриміли копита козацьких полків і на очах матерів падали сини-солдати.

Усе це доля ваша, Україно-мати, бо і найменша ростиночка на вашому полі, і запашні чебреці, і любисток, і калина в лузі, і чари Свїтязю, і вишнева білоцвітна пелюстка, і ніченька-чарівниченька з диригентом-місяцем між зорями поєднані з людиною — вічним дитям природи і новітнім губителем її. І вся ця краса земного раю виспівана в музиці Анатолія Пашкевича та вималювана в його по-синівськи ніжному письменницькому слові, а весь біль за врятування цього потоптаного раю гнівно гримить-ро-

коче в його піснях і думках, плаче реквіємом, а серце кричить стогоном: “Я стояв на березі і питав у далини: “Хто й за що послав тобі таку долю, земле моя?”

Українець без вишні — як сирота без мами.

Вишня проросла біля могили матері Поета, в головах її, проросла сама по собі, вишня ходить за нами, як жива, і прийшла від рідної хати, а може, з синові пісні.

Вишня з самого дитинства цвіте в нашій долі з Шевченкового садка вишневого коло хати, бо хоч і народилася в казематі, а силу має небесну, проростає крізь віки во славу України.

Сходить у вишневому саду України книжка-сповідь “Мамина вишня” і в парі з піснею йде між люди. І чути, як у слові й музиці б’ються серця матерів і синів, світять пречисті пелюстки, як білі сторінки поезії і нотних аркушів, лунає голос роду і народу на цілий світ.

Концертний піджак Анатолія Пашкевича

Цвіло четверте літо воскреслої Соборної України, шедрими врожайми вишень-черешень усміхалися до сонця сади.

Щасливий вишневий усміх освітив у соборному зеніті літа і нашу “Веселку” — завітав у гості Анатолій Пашкевич.

Прийшов веселий, красивий, романтично піднесений і святково урочистий. Такий, нам здавалося, як шойно з концерту під небесними зорями в селі Шевченковому на Черкашині перед тисячами людей з Державним Черкаським заслуженим українським народним хором. Поспішав прямо із зоряного концерту в селі Тарасового краю до “Веселки”, бо тут його чекала радість — вийшла вимріяна-виписана душею книжка новел-пісень “Мамина вишня”, квітучо-поетично ілюстрована художницею Ольгою Юдіною, і так хотілося швидше її побачити і пригорнути до грудей. І ми всією веселою родиною щасливо відчували, як рідний наш Анатолій Пашкевич на пісенних крилах слова й мелодії приніс у “Веселку” думу Тараса і думу людей, яких огортало на концертах крило Шевченківської “Просвіти”, і цією радісною хвилею заповнював наш дім разом із побратимом просвітянин Микола Цимбалюк.

Святість народження пісні-книжки “Мамина вишня” розквітала у “Веселці”, душею особливо співалося спільно з автором Анатолієм Пашкевичем його пісень, а з ними і народно-козацьку “Ой у лузі та ще й при березі червона калина...”, і вона щиро промовляла до нас зі сторінок книжки, яку любовно розгорнув дорогий пісенний князь:

“...Того дня у нас був особливий концерт. Їхали ми в село Шевченкове до земляків Тараса Григоровича. І чим ближче під’їжджали, тим більше хвилювалися: колись оцими шляхами, по оцій землі ходив Тарас Григорович. Зупинилися при в’їзді до села. Розчервоніле сонце натомилося за день і прилягло край поля. З городу від крайньої хати здивовано виглядали золотаві соняхи. Вивантажили ми ящики з реквізитором, переодяглися в українське народне вбрання й рушили до села. У надвечірню тишу злетіла ширококрила пісня:

*Ой у лузі та ще й при березі
Червона калина...
Йшли селом, а дорога була встелена квітами. Люди виходили з дворів, приєднувалися до нас і підхоплювали пісню:*

*Породила молода дівчина
Хорошого сина...
Дедалі більше і більше вливалось людських голосів. Старенькі стояли біля воріт, низько вклонилися, хрестилися, витирали краєчком хустини сльози, слухаючи пісню, задували молоді літа і стелили шлях квітами, пісня лунала ще гучніше.*

Пісня здіймалася над селом і летіла далеко у світ сивою горлицею, несучи на крилах любов і печаль.

Прийшли до пам’ятника Тарасові. Снівали “Заповіт”, “Реєв та стогне Дніпр широким крилом”.

Прийшли до пам’ятника Тарасові. Снівали “Заповіт”, “Реєв та стогне Дніпр широким крилом”.

Прийшли до пам’ятника Тарасові. Снівали “Заповіт”, “Реєв та стогне Дніпр широким крилом”.

Прийшли до пам’ятника Тарасові. Снівали “Заповіт”, “Реєв та стогне Дніпр широким крилом”.

Прийшли до пам’ятника Тарасові. Снівали “Заповіт”, “Реєв та стогне Дніпр широким крилом”.

рокий”, “Думу про землю черкаську”, а коли стемніло, у невеличкому Будинку культури почався концерт. Надворі залишилося багато людей, що не вмістилися в залі, і для них, уже при місяці, під зорями, ми давали його вдруге.

На природі пісні набирали якоїсь особливої сили, бо ж народжувалися вони під зорями, в полі, на вулиці, на скрипучих чумацьких возах, у козацьких походах і звучали проникливо, будили в людському серці святу любов до рідної землі, до свого краю, до народу.

Проводжали нас на околицю. Дякували, просили ще прийти.

Натомлені хлопці і дівчата сідали в автобус і, прихилившись одне до одного, одразу засинали. А місяць супроводжував нас, минаючи яри, переліски і світлів дорожу аж до самих Черкас.

Письменник Микола Негода був тоді з нами і написав нарис, але в газеті помістили лише невеличку інформацію з кількох рядків, що в селі Шевченковому відбувся концерт Черкаського заслуженого українського народного хору”.

Що ж, саме така гірка доля судилася віками українцям за українство, як і у виспіваного народною піснею “хорошого сина”, якого породила молода дівчина-мати в зеленій діброві, “та й не дала тому козакові ні щастя, ні долі”. Гірка доля не обминула ні Анатолія Пашкевича, ні створених ним хорів на Волині, ні хорového ансамблю “Льонок” у Житомирі, ні Черкаського українського народного хору, якому він віддав вісімнадцять років життя і здобув йому славу, виступав у тяжких умовах по найдавших закутинах СРСР, але в Європу і великі капіталістичні країни не пустили жодного разу. І про цю нелегку долю святою душею національного лицаря в битві за істинне українство і високу славу пісенного мистецтва рідного народу промовляли в книжці “Мамина вишня” і талановите новелістичне слово, і предивної, якоїсь небесно-земної краси музичне письмо, властиві тільки їхньому творцеві й володарю Анатолію Пашкевичу. І тепер вони, зріднені душами, виповідали-вистіпували свою вічну божественну любов.

Соборною любов’ю до України її синів Василя Симоненка і Анатолія Пашкевича розгорнула пречисті крила пісня “Виростеш ти, сину” і злинула з білих сторінок веселкової книжки в очароване українством-волею літо, і в зеніті-серцевині літа сягнула веселки-дуги між небесами і землею, і співала на весь світ про споконвіків освячену в небі святу, заповітну любов до Матері:

*Виростеш ти, сину, виростиши в дорогу,
Виростуть з тобою приспані тривоги.*

*За тобою завше будуть мандрувати
Очі материнські і білява хата.*

*А якщо впадеш ти на чужому полі,
Прийдуть з України верби і тополі.*

*Стануть над тобою, листям затріпочуть,
Тугою прощання душу залоскочуть.*

*Можна вибрати друга і по духу брата,
Та не можна рідну матір вибирати.*

*Можна все на світі вибирати, сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.*

І згадалося в цю урочу хвилю воскресної пісні сповідальне зізнання славетної Раїси Кириченко, що святої миті співу в Україні чи в далеких світах усе бачить за головами, хоча б і тисяч людей, як мовби з небес її світить мрійливий образ мами, яка тихо шепче рідною мовою заповітне слово, мов молитву: “Ти, Раєчко, співай пісні про людей, бо для людей співаєш”. І цю священну мамину науку дочка берегла все життя, як із дитинства сповідь і молитву, і ніяка чужа сила не змогла похитнути святості полтавки, Героя України, яка домоглася про побудову церкви і школи в її родинному селі Корещині.

Далі буде.

Сергій ЦУШКО,
письменник і редактор

Закінчення. Початок у ч. 23 за 2018 р.

СТАНОВИЩЕ — ПОЛОЖЕННЯ
Становище було критичне — він повис у положенні вниз головою.

Увага: *становище* пасує до слів у сус-пільстві, на біржі, в сім’ї, а положення — на площині, циферблаті, у космосі.

ВІДОБРАЖАТИ(СЯ) — ПОЗНАЧАТИСЯ

Відображені в доповіді негаразди позначилися на добробуті населення. Позначені в тексті слова — зайві.

Увага: *відобразити* — демонструвати стан чогось, висвітлювати, робити надбаням усіх, *позначатися* — спричинити певні наслідки.

ОБИРАТИ — ВИБИРАТИ

Обрали те, що обрали, — ні з чого було вибирати.

Увага: *обирають* життєвий шлях, професію, президента, а *вибирають* — щось із загалу за певною ознакою. “Сину, *обери* собі пару, та *вибери* не розпешену, роботящу...”

ГОВОРИТИ — КАЗАТИ

Він усе *говорив*, *говорив*, та так нічого суттєвого й не сказав.

Увага: *говорити* — дія (дивитись, мовчати, говорити), *казати* — її втілення, реалізація.

РИБАЛКА — РИБОЛОВЛЯ

Сусід-рибалка запросив мене повудити ливів. Риболовля вдалася на славу.

Увага: *рибалка* — назва не приємного заняття, а того, хто цю справу вподобав.

РОЗРОБЛЕННЯ — РОЗРОБКА

Розроблення нового способу забрало кілька місяців, зате готова ефективна розробка вагомо лягла на стіл головного технолога.

Увага: *розроблення* — процес, *розробка* — його результат, оформлений документально.

ПРИМІРНИК — ЕКЗЕМПЛЯР

Шефи подарували шкільному живому куточку п’ять екземплярів екзотичних птахів та кілька примірників книжок про догляд за тваринами.

Увага: *екземпляри* — у мові про живе: тварин, комах, рослини, а ще рідкісні предмети, але *примірники* — коли йдеться про багатотиражні речі: книги, документи тощо.

СЬОГОДНІШНІЙ ДЕНЬ — СЬОГОДНІ

Станом на сьогоднішній день — “масло масляне”... Краще: станом на сьогодні.

ВИРОБНИЦТВО — ПРОВАДЖЕННЯ

У суді взяли до провадження справу за фактом аварії на виробництві. Виробництво товарів для населення з року в рік зростає.

Увага: у мовній практиці помилки час-то провокує російське *производство* (уголовное дело принято в *производство*...)

ВЧАСНО — ЗАВЧАСНО

Щоб запланована подія відбулася вчасно, треба все завчасно підготувати.

Увага: *вчасно* — в обумовлений час, *завчасно* — наперед, до початку чогось.

ПИТАННЯ — ЗАПИТАННЯ, ПИТАТИ — ЗАПИТУВАТИ

Під час розгляду цього питання журналісти поставили низку гострих запитань.

Навіщо *запитувати*? *Питай*, не *питай* — відповідь буде та сама.

Увага: *питати* і *запитувати* — синоніми, а *питання* і *запитання*, залежно від контексту, можуть не збігатись. *Питання* — не лише дія, а й заміник слів *проблема*, *справа* тощо.

Тож варто уникати збігів: під час розгляду цього питання пролунала низка гострих питань(?)

Слово і контекст

Спроба посібника для активних мовців

ЗАЗВИЧАЙ чи ЗВИЧАЙНО?

Увага: *заввичай* — слово не українське, а польське.

СТАРИЙ — ДАВНІЙ

Уздовж давнього шляху в Крим росли старі крислаті липи. Старі будинки давнього міста — його окраса, якщо їх підтримують у доброму стані.

Увага: *давній* друг не обов’язково *старий*. *Стара* подруга — кричуща нетактовність.

ВІДКРИВАТИ — ВІДЧИНЯТИ

Щоб відкрити для себе світ, треба спершу відчинити двері й вийти на вулицю. Відкриті слухання чомусь відбувалися за зачиненими дверима. Днями відкрито виставку писанок.

Увага: день відкритих дверей.

ВКЛЮЧАТИ — ВМИКАТИ

Вмикайте мотор і включайтеся в змагання! Увімкніть систему “Рада”, щоб значитися з включених до порядку денного питань!

Увага: *включають* до списків, у команду, до програми занять або до порядку денного; *вмикають* світло, прилади, трансляцію матчу.

НАСТОЮВАТИ — НАПОЛЯГАТИ

За наполяганням лікаря ми настоюємо трави на джерельній воді. Не *наполягайте*, щоб залишатися тут довше, — ми вже *настоювали* донесочу.

Увага: не *настоювати*, а *стояти* на своєму.

ОБЛАСТЬ — ДІЛЯНКА — ГАЛУЗЬ — СФЕРА — ЦАРИНА

Як правило, першим словом зловживають: в області серця, в області науки, в космічній області. Треба: в ділянці серця, в галузі науки, в космічній сфері (царині). А область хай займає належне їй місце: в Запорізькій області, область низького тиску.

ПАНУЮЧИЙ, ДОМІНУЮЧИЙ — ПАНІВНИЙ, ТОЙ, ЩО ПАНУЄ (ДОМІНУЄ)

Слова перед тире — наочний приклад, як не треба копіювати російські активні дієприкметники (*полющий, стережущий, стреляющий*...) Українською їх передають прикметниками або через зворот “той, що співає, стереже, стріляє”. Всі випадки навести неможливо — треба звертатися зі словниками...

ДОТРИМУВАТИСЯ — ПРИТРИМУВАТИСЯ

Дотримуйтеся правил безпеки — над урвищем притримуйтеся за поручні.

Увага: *дотримуються* — діють відповідно до інструкцій, правил, законів, а *притримуються* — (злегка) тримаються за опору, плече друга тощо.

ПЕРЕДПЛАТА — ПІДПИСКА

Забудькуватий — жаж! Хоч бери з нього підписку, що цього року вчасно зробить передплату на періодичні видання.

Увага: *підписка* — письмове зобов’язання дотримуватися певних правил або домовленостей.

НАГОДА — ПРИГОДА

Зазирайте до цієї книжки і за нагоди поради з неї стануть вам у пригоді.

Увага: *нагода* — зручний, слушний випадок, *пригода* — похідне слово від *пригодитись*, бути (статі) корисним.

ТОМУ чи ТОГО? ЧОМУ чи ЧОГО?

Навчатиму тому, що знаю (бо маю знання). Навчатиму того, що вмю (співу, гри в шахи).

Увага: навчатиму (чому) гри, читання, шиття — калька з російської мови. Правильно: навчатиму (чого) — гри, читання, шиття.

ДРУГИМИ — ІНШИМИ

Росіяни кажуть: “мы пойдём другим путем”, “другими словами”. Та не можна перекладати: “підемо другою дорогою”, “другими словами”. Бо йдеться не про *другі, треті* тощо дороги, слова, тобто не ведеться *лік*, а вказується на їхню *іншість*. Тож правильно буде: “ми підемо іншим шляхом”, “іншими словами”.

З ОДНОГО БОКУ — З ІНШОГО (ДРУГОГО) БОКУ

З другого (третього, четвертого) кезе-мо, коли перераховуються фізичні (матеріальні) боки, яких може бути скільки завгодно. У решті випадків: “з одного — з іншого”.

ПАМ’ЯТАТИ — ПРИГАДУВАТИ

Слова близькі. Проте перше виражає *стан*, а друге — *дію*. Тому “ми все життя пам’ятаємо батьківські уроки”, “я не пам’ятаю всіх слів цієї пісні”, але — “пригадую сказане тоді ним”, “ні-як не можу пригадати один рядок цього вірша”.

СПІВОЧИЙ — СПІВУЧИЙ, МУЗИЧНИЙ — МУЗИКАЛЬНИЙ

Перші слова в цих парах виражають *належність* — до фаху, роду занять, призначення тощо: “співоче поле”, “співочі вечори”, “музичний інструмент”, “музичний супровід”. Другі означають *якість*: “співуча дівчина”, “музикальний слух”.

СЛІДКУВАТИ — СТЕЖИТИ

Знову — калькування з російської. Але в першому слові виразно чується основа “слід”. Тобто “слідкувати” — йти *слідом* за кимось. А вираз: “слідить за перемещеннями ігроків” перекладається українським: “стежити за пересуванням гравців”.

Зі словом “продовжувати” поєднуються іменники, а не дієслова. Правильно: *продовжую* лінію, лекцію, роботу, спілкування.

Помилково: *продовжую* вести лекцію, працювати, спілкуватися.

Треба: *і далі (все ще, досі)* веду лекцію, працюю, спілкуюся.

Вузлики на пам’ять

НІ — НЕ

Ні Василь, ні Петро не бачили й не чули про це нічого.

РАЗУ чи РАЗА?

Кожного разУ (щоразу), три разИ, більше у п’ять разІВ, але — в 1,5 (3,8 тощо) разА.

І, Й, ТА

Ці сполучники в тексті треба чергувати з урахуванням милозвучності (залежно від того, на голосну чи приголосну закінчується попереднє й починається наступне слово). Не зловживайте сполучником *та*! Петро та Тетяна йшли *та* йшли, зупиняючись *та* озираючись на кожному перехресті... (суцільне *татакання* — ніби колеса поїзда на стик рейок...)

УЧБОВИЙ чи НАВЧАЛЬНИЙ?

Перше — калька з російської. Найприкріше, що вона міцно закріпилася в освітньому середовищі. Правильно — *навчальний*: *навчальний* рік, *навчальна* програма, *навчальний* предмет, *навчальна* аудиторія.

РОБОТА ВИКОНУЄТЬСЯ чи РОБОТУ ВИКОНУЮТЬ?

І так, і так, але краще намагатися уникати пасивних конструкцій. Роботу *виконують*, твір *пишуть*, міста *будують*. Надмір застосування пасивного стану робить

текст неживим, одноманітним. А ще порівняймо: Микола *будується* вже четвертий рік — пароплав *будується* четвертий рік. З Миколою ясно: він *будує* свій дім. А що робить пароплав?..

П’ЯТИДЕСЯТИ чи П’ЯТДЕСЯТИ?

Ніби дрібничка, але... П’яти—десяти, тобто *від п’яти до десяти* — це діапазон чисел. П’ятдесяти — родовий відмінок числівника *п’ятдесят*.

ДАВАЙТЕ СПОЄМ! — ЗАСПІВАЙМО!

Російське “*давайте* + глагол будуще-го времени” українською передають дієслова наказового способу першої особи множини: *ходім, робім, поспішаймо, думаймо, співаймо!*

ЗА чи ПО?

Він звернувся за допомогою до лікарів. Прийшов до мене за книжкою. Пішла з відром за водою. Скрізь тут треба *вживати по*, бо виходить, що допомога або книжка кудись пішли і треба йти за ними услід. А вислів “пішов за водою” означає *пронав, згинув*.

Ох уже ця мода... (із мовної практики журналістів)

СПРАВДІ — НАСПРАВДІ

Він *справді* вельми балакучий, проте *насправді* цього не казав. *Насправді* це спрацювало на краще, хоч низка фахівців *справді* застерігали про небезпеку такого експерименту. Ігор *справді* навчається в університеті, а Оля *насправді* вступила до консерваторії.

Увага: *справді* містить підтвердження, згоду, а *насправді* — заперечення, спростування.

Розгляд кримінальної справи *наразі* завершено (Треба: *вже* завершено або ще простіше: розгляд завершено). *Наразі* — *поки що*, ніхто ж не каже: він *наразі (поки що)* помер.

Курси водіїв відвідував нерегулярно, *відтак* права водія не отримав (тут *відтак* вжито неправильно у значенні *отож, отже*).

Він поїхав на червоне світло, *відтак* рух на перехресті було заблоковано (це правильно вживання — у значенні *потім, після того*).

Губернатор (де в Україні є губернії?) попередив *мерів* (якими нормативними актами запроваджено такі посади?) найбільших міст про недопустимість надмірних *муніципальних* (хіба маємо муніципалітети?..) витрат на численні святкові заходи. Правильно: обласний (міський) *голова, керівник, очільник*; варіант: *голова, керівник, очільник* області (міста).

— *Почуймося!* — так прощаються зі слухачами деякі радіожурналісти. Для порівняння: *єднаймося, гартуймося, шикуймося*... То до чого закликають такі мовці?..

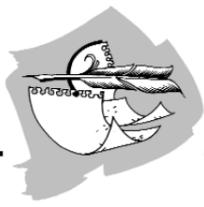
— *Ведучий* — *...енко*. Калька з російської: *ведущий, поющий, смотрящий*... Правильно: передачу веде (провів) ...; у студії — журналіст (коментатор, оглядач) ...; господа студії — *...енко*.

Із рекламних “шедеврів”

Наш товар вам *до лиця!* (Реклама сантехніки, зокрема унітазів.) Грамотно: “Наш товар вам *пасує (личить)*!” Але й це не набагато краще, тут річ не лише в граматиці — унітаз і лице якось не в’яжуться... Правильно: “Наш товар — *для вас!*” Будьте обачні, використовуючи російські рекламні слогани — їх треба ПЕРЕКЛАДАТИ, а не КАЛЬКУВАТИ.

Робота над посібником триває.

Буду вдячний за слушні зауваження і поради. С. Ц.
sunjava@ukr.net 067 7 8888 03

Ростислав МУСІЄНКО,
лауреат премії імені Михайла Коцюбинського, член Національних спілок письменників та журналістів України

У квітучу травневу пору 20-річний Павло Тичина написав вірша, який підніс юного українця до вершин світової любовної лірики. Пригадаймо перші рядки:

*Ви знаєте, як липа шелестить
У місячні весняні ночі? —
Кохана спить, кохана спить,
Піди збуди, цілуй її очі.
Кохана спить...*

“Ну що б, здавалося, слова, — сказав Тарас Шевченко. — Слова та голос — більш нічого... А серце б’ється — ожива, Як їх почує!” Він знав, що говорив. Оскільки слова, що прийшли справжньому майстру згори, перетворюють банальний нібито набір знаків та звуків на цілком певний, нерідко генетично-доленосний код. У випадку з чи не першим проривом молодого Тичини до справді космічних висот літератури йдеться про спробу розшифрувати вічну загадку любові, взаємин двох, роду і, зрештою, народу. Та коли говорити про долю останнього, а за великим рахунком, прийдешнє нації, то набагато значніше та грізніше кодування закладене у вірші “На майдані...”. Добре відомому ще зі шкільної лави цілим поколінням, яким настирливо втовкмачували, що то є справжнісінький гімн більшовицькому перевороту, пізніше названому революцією. Насправді все набагато складніше. І навіть

Код Павла Тичини

саме поняття майдану, яке через століття після тодішніх подій набуло набагато інших і не завжди очевидних ознак, наштовхує на поглиблені роздуми.

Ключ до них мені особисто дав прекрасний історик, професор Володимир Дятлов. Знавець й дослідник Реформації часів Лютера і Кальвіна, яка докорінно змінила тенденції розвитку Європи, вивела її на шлях від середньовіччя до сучасної цивілізації, під час обговорення спільно створеної телепередачі на цю тему провів несподівану паралель і раптом поцікавився, — а чому ж, коли “на майдані коло церкви революція іде”, отаманом усі гукнули чабана? Адже то людина, яка звикла просто поганяти мекаючу отару. А в цій справі неминучу малограмотність компенсує багачіч палиця.

Тоді як той же засновник протестантизму (до речі, визначальну роль у творенні державності США відіграли якраз представники цієї конфесії) священник Мартін Лютер був одним із найерудованіших людей своєї епохи і, зокрема, переклав Біблію рідною мовою...

Після цієї зауваги доктора історичних наук захотілося пильно перечитати, рядок за рядком, з учнівського обов’язку колись завчений і такий зрозумілий, здавалося б, вірш. Отже, чабан став отаманом, і ось уже популярське гасло: “Прощавайте, ждіте волі, — гей, на коні, всі у путь!”

Тобто, не до плуга, а кудись у світле майбутнє — з тими, хто вже на коні. Решта хай почекає. Між іншим, Павло Григорович, на відміну від чабана людина високоосвічена, прекрасно знав рядки Кобзаря: “Добра не жди, не жди сподіваної волі...”

А далі “На майдані коло церкви посмутилися матері: та світи ж ти їм дорогу ясен місяць угорі!”

Так, материнське серце гостро віщує майбутнє лихо. Особливо, що дорогу має вказувати не обожнюване нашими предками Сонце, а нічне світило. Котре нерідко пов’язують з усілякими моторошними легендами, вовкулаками, перевертнями...

Класичне для творчої манери Тичини завершення, яке школярів навіть підштовхувало до іронічних пародій, звучить тепер взагалі вбивчо. Вчитаймося в карбовані,

мов цвяхи вбиті слова.

“На майдані пил спадає”.

Отже, люди обирали погонича-отамана, запилюживши очі?

“Замовкає річ...” 1918 року, коли це писалося, більшовицька цензура вже лютувала. Хоча Головліт було офіційно створено лише 1922-го, то вже було де-юре пішло аж надто промовистих фактів.

“Вечір. Ніч”. Все. Наступає пітьма терору, Голодоморів, війн — до Чорнобиля включно.

...Звичайно, знайдуться мічені рудиментами совкових стереотипів люди, які заволають — та що за вигадки! Поет прославляв революцію і її поводитирів!

Можливо, в журналіста, ще й письменника-фантаста, і справді розгулялася уява. Хоча поводитирі потрібні насамперед сліпим... Але є незаперечний доказ, що геніальний поет прекрасно розумів сутність трагедії, яка лише розпочиналася. Це вірш, написаний того ж таки 1918 року. Але всіляко, у протигагу “На майдані...”, замовчувався радянською пропагандою і відомий переважно фахівцям — познайомився з ним завдяки знову ж професору Володимир Дятлову. І тут уже позиція Павла Тичини очевидна. Істотно, наш земляк неявно використовує ще й біблійний мотив нареченої-нареченого, але в діаметрально протилежному сумнозвісній (і розрекламованій більшовиками) поемі Олександра Блока “Дванадцять” сенсі.

Одчиняйте двері — Наречена йде! Одчиняйте двері — Голуба блакить!

Очі, серце і хорали Стали, Ждуть... Одчинились двері — Горобина ніч!

Одчинились двері — Всі шляхи в крові! Незриданими сльозами

Тьмами Дош...

Що вже додати після цих трьох крапок?

Доповнення є, і доволі сутнісне. Вкотре переконуємося, що в часи соціальних катаклізмів, суспільних потрясінь надзвичайної ваги набуває не лише Слово, а й здатність громади розуміти його носіїв і відділяти зерна від полови. Хтось, аж надто швидкий на поверховий розум, скаже банальне — таж поет пристосовувався до тодішніх обставин, як і, наприклад, тепе-

рішні телеведучі. Яка різниця?

Різниця величезна.

Павло Тичина завів в оману невігласів-більшовиків. Бо що Ленін, котрий склав екстерном іспити в Казанському університеті, маючи татуса-генерала, “попечителя” навчальних закладів, що його вірний послідовник — недочений семінарист Сталін, до ерудитів не належали. Змусив їх, та й наступних малописьменних вождів Хрущова і Брежнєва, величезними накладками поширювати його послання і живим, і ще ненародженим — як тут не згадати знову Тараса.

А от сучасні прислужники олігархів практично з усіх телеканалів намагаються в силу своїх дрібних, але чіпких здібностей одурити весь народ, всіляко шифруючи й заплутуючи очевидні речі в буцімто демократичних дискусіях-балаканинах. “Скотома” — латинський термін, який можна в деякому наближенні перекласти як “потьмарення” — доволі точно позначає тих, хто хоче перетворити українців на біомасу і, зрештою, на худобу. Сміються й тішаться всілякі г... — що з малої, що з великої літери — зі слухняного (від слова “слухати”) бидла, нав’язуючи нам замовно-збочену картину світу. В інтересах їх залаштункових (вони ж кінцеві бенефіціари) володарів-інтернаціоналістів.

Я не обмовився. Саме інтернаціоналістів. Бо Маркс, прорікши у своїй наскрізь фейковій теорії, що пролетарі не мають Вітчизни, не вперше і не востаннє збрехав. Насправді не мають батьківщини олігархи — вони прагнуть мати, у найгрубішому сенсі, території для визиску і натовп, котрий їх обслуговує.

І вже дуже близькі до такого втішного їм стану плюндровані чорноземи, знищені ліси, загідржені води нашої України.

“На рідній, не своїй землі Тебе не буде, свинопаса,

А буде доларова маса, І будуть зайди на землі”.

То невже збувається сумний прогноз одного з чернігівських поетів?

“Вечір. Ніч”.

Та ні, не дочекаєтесь! Оскільки, згідно з законами, ухваленими не нардепами, а існуючими в Космосі, ранок настане за будь-яких умов.

І це передбачив Павло Тичина, один із небагатьох в історії людства, кому слова приходили згори.

Скрипка, Федеріко і боса розхристана яблуна

Зізнаюся, з неабиякою іронією сприймаю шедеври римовиробництва більшості сучасників. Свої, звісно, теж. Отак і на цю зустріч ішов, згадуючи сімдесяті роки минулого століття. Коли на Всеукраїнських семінарах молодих літераторів в Ірпені, якими керували тоді такі молоді, але авторитетні майстри слова, як наш земляк Володимир Дрозд, його завзято-жартівливий опонент Володимир Яворівський, ще далеко не академік НАН України Микола Жулинський — ми, юні підмайстри, доброзичливо, а чи й дошкульно виділяли хто поетів, а хто поетиць.

Зрозуміло, що з тих пір, як чоловіки зневажали себе, принизивши жінок до рівноправності (особливо в тяганні рейок, асфальтобетонних роботах і водінні трактора), питання гендерної рівності постає дедалі гостріше. Дивно, що ним анітрохи не переймалася та сама Леся Українка, яка без гвалту й крику розмістилася на Олімпі красного письменства поряд з Тарасом Шевченком та Іваном Франком.

Валентина Громова теж вражає. Насамперед тим, що багато років приховувала від спраглого читачького загалу (фейсбук до заліку не личить!) справжнісінькі перлини поезії. Дяка Богу, вони таки оприлюднені у згаданій збірці.

Єдине, що в ній не зовсім доречно, а

“Дівча співало в церковнім хорі”. Був за дореволюційних часів такий знаменитий вірш. А ось на веранді, що теж стала доволі відомою в ті часи на рубезі срібного дев’ятнадцятого і свинцевого двадцятого століть, завдяки “п’ятириччю” українського та й світового класика літератури, тендітної грала скрипка у руках зовсім юної дівчинки, яка надзвичайно по-дорослому виструнчувала ноти Чайковського — “Пори року”...

Це була одна з родзинок презентації книги Валентини Громової “Автобіографія душі”, яка нарешті відбулася в Чернігівському літературно-меморіальному музеї Михайла Коцюбинського.

може, навіть штучне — сама назва. Яка, до дідька, “Автобіографія...”? Та це ж самовищення, самозаймання, самопожертва душі, — і аж ніяк не оте іншомовне слово.

Та коли вже зайшло про Слово, то зауважимо, що з античних часів це була насамперед поезія.

У ході обговорення талановитої книги, до незаперечних здобутків якої ще повернемося, виникла невеличка полеміка між вельмишановною завідувачкою кафедр мов і методики їх викладання Національного університету “Чернігівський колегіум” Оленою(?) Мамчич та автором цих рядків. Науковець стверджувала, що поезія — це образ і рима. Я заперечив, що голвне криється в образі і думці, а рими — це, власне, щось на кшталт цвяхів, якими фіксують певну мовну конструкцію. Невинувато ставилися до тонкощів римування Тарас Шевченко, Павло Тичина, а коли

взяти “Автобіографію...” Валентини Громової, то й тут бачимо вільне, розкуте відчуття розмірів чи там словесних докінчень.

Однак, пані доцент навела майже невідпорний аргумент — у художньому образі може критися, хай завуальовано, але глибока думка! Прочитувала на підтвердження дещо з Сергія Єсеніна. І змусила мене глибоко замислитися та, власне, визнати її правоту. Хоча й наштовхнула на жартівливу думку — у знаменитих рядках Федеріко Гарсія Лорки: “А стегна її металась, мов спіймані ті форелі...” проявляються зовсім не інтелектуальні вправи...

Про вірші моєї давньої колеги в царині друкованого слова (з’ясувалося в ході презентації, що вона вступала до Спілки журналістів України 1985 року, а я — 1981-го) скажу коротко і ясно. Її творчість є втіленням жіночності. Аквапельні, найніжніші відтінки, які осягаються глибокими

сприйняттями навколишнього світу, відчутими крізь призму опанованого часу.

Цитувати Валентину Громову можна нескінченно. Не втримаюсь від спокуси навести кілька коротеньких віршів.

*“І плетуть павуки смуток. Гасне день.
Нітелень. У сутінках”.*

“І чорний, мов погорілець, листок на березовій гілці. Згоріла осінь дотла. Була а чи не була?”

Проте остаточно мене добив у дискусії про співвідношення образу-думки-рими простенький катрен.

Відлетіли на південь далекий

Довгоногі мої лелеки.

На розхристаній босій яблуні

Червоніє останнє яблуко.

Хоча, між іншим, суперечка таки не згасла. По завершенні презентації пошастило поспілкуватися з головою обласної організації НСПУ Ганною Арсенич-Баран та колишнім Генеральним консулом України в Петербурзі професором Миколою Рудьком. Поділився думкою, що рівня отієї української яблуні намагався сягнути в кращих своїх творах (ну, наприклад, “Люблю тебе, всю в зеленім...”) вже згаданий Лорка. Але це йому не зовсім вдалося.

Серйозних контраргументів так і не почув.

Що новенького в кіно? Травневий огляд кіноподій в Україні

Подія місяця — “Молодість”

Завершився 47-й КМКФ “Молодість”, і кіномани дізналися, які ж фільми цього року журі назвало найкращими. Та важливо, що впродовж усього фестивалю лунали слова підтримки незаконно ув’язненого Росією українського режисера Олега Сенцова, голодування якого у тюрмі на далекій півночі країни-агресора щодня збільшує смертельну небезпеку для його життя — і поруч з українськими стояли кінематографісти усіх іноземних країн-

дівалися люди, які відповідають за його ув’язнення — що про нього забудуть. Ми маємо продовжувати свій протест, продовжувати говорити”. Сам Юрій Яценко зазначив: “Коли я опинився російським в’язнем, таких було ще 12 осіб. Тепер же за фальшивими звинуваченнями засуджено 78 осіб”. Айше Умерова, донька колишнього кримського політв’язня, додала, що більшість цих людей — кримські татари.

Щодо переможців фестивалю, то Гран-прі отримав польсько-литовський фільм “Святий”

Кадр з фільму “Позивний “Бандерас”

учасниць фестивалю. А 1 червня в кінотеатрі “Київ” відбувся кінопоказ-дискусія на підтримку українських політв’язнів, зокрема Олега Сенцова. У ній узяти участь Маріон Дьорінг — директорка Європейської кіноакадемії, Пилип Ілленко — голова Державного агентства України з питань кіно, Василь Боднар — заступник міністра закордонних справ України, Андрій Халпахчі — генеральний директор КМКФ “Молодість”, Юрій Яценко — український політв’язень, колишній бранець Кремля, та В’ячеслав Бігун — режисер фільму “Сильні духом”, дуже простого за структурою документального фільму-монологу, але вражаючого за силою емоційного сприйняття (не дарма Василь Боднар попросив передати фільм МЗС, аби воно могло показувати його по всьому світу). Юрій Яценко, молодий українець, який разом з товаришем 368 днів провів у російській тюрмі ще на початку війни, розповідає про те, як став заручником Росії, як опирався полону, потерпаючи від жорстоких тортур. Щоб добитися звільнення, Юрій і його друг вдалися до відчайдушного, але продуманого кроку. Що вони пережили? Що переживають всі українські політв’язні: Олег Сенцов, Роман Сущенко, інші бранці Кремля? Стрічка відтворює один із сучасних образів українця, якого не можна скорити.

Андрій Халпахчі нагадав, що творчий шлях Олега Сенцова починався саме на кінофестивалі “Молодість”: “Він — наш. Олег дебютував саме у нас, саме тут був показаний його фільм “Геймер”. Його голос має бути почутий. Ми не можемо мовчати”. Маріон Дьорінг наголосила: “Насправді постійно відбувається велика кількість протестів, не лише на кінофестивалі “Молодість” — вони відбуваються по всьому світу. Наше завдання як кіносільноти — не припиняти говорити про Олега. Мені здається, що саме на це і спо-

реж. Андріус Блажевічюс) про литовське містечко, яке стикається з економічною кризою 2008 року. Вітаса звільняють із фабрики, під впливом дружини він починає шукати роботу, але безуспішно. Зробивши нову стрижку, Вітас сподівається на любовну пригоду з перукаркою Марією, але так само зазнає поразки. Зрештою Вітас разом із найкращим другом Петрасом починає шукати хлопця, що розмістив на YouTube відео, стверджуючи, що бачив у місті Ісуса Христа. Це єдине, що вдається Вітасові.

Нагороди також отримали стрічка “Зимові брати” Глинура Палмасона (Данія, Ісландія, 2017) та фільм “Вантаж” Огнена Главонича (Сербія, Франція, Хорватія, Іран, Катар, 2018).

У Національному конкурсі Приз за найкращий фільм і грошовий приз 50 000 гривень здобула стрічка “Штангіст” Дмитра Сухолитого-Собчука (Україна, Польща, 2018) — за віртуозну режисуру і вражаючу образність. У фільмі йдеться про справжню цінну спортивних перемог. Спеціальні відзнаки журі отримали фільм Нікона Романченка “Поза зоною” (2017) і “Щасливі роки”

Юрій Яценко та В’ячеслав Бігун

Світлани Шимко та Галини Ярманової (2018) — ці стрічки також варто переглянути. Приз глядацьких симпатій КМКФ “Молодість” здобув фільм “Тиха ніч” Пьотра Домалевського (Польща, 2016) — він змальовує провінційну польську родину, яка стикається з проблемами виживання і міграції.

Художні фільми

Завершено фільм “Solitude”

Кінокомпанія “ТАБОР” представила Держкіно завершений виробництвом короткометражний дебютний художній фільм режисера та автора сценарію Єлизавети Сміт “Solitude”. Жанр — абсурдна драма. Державна фінансова підтримка фільму — 100% і становила 997 тис. 322 грн. Продюсер — Олександр Фоменко, оператор — В’ячеслав Цветков, художник-постановник — Марія Хомякова.

У місті, що переживає безлад під час евакуації, старий театр під своїм дахом збирає тих, кому більше немає куди й до кого податися. Випадкове знайомство двох героїв може стати зовсім не випадковим, але тільки якщо вони обоє цього захочуть. Фільм знімали в Одесі, зараз його готують для участі у фестивалях.

Кадр з трилера “Гарет Джонс”

“Позивний “Бандерас”

Компанія ТОВ “ТРИ-Я-ДА ПРОДАКШН” завершила військову драму, події якої відбуваються восени 2014 у зоні АТО. Група контррозвідників на чолі з досвідченим капітаном Антоном Саєнком (позивний “Бандерас”) намагається запобігти диверсії та знешкодити російського підричника Ходока.

Проект фільму отримав 19 млн 565 тис. грн державного фі-

День кінофестивалю “Молодість”

нансування (50 % від загальної вартості виробництва стрічки). Режисер — Заза Буадзе, який працював над стрічкою “Червоний”, продюсер Сергій Баранов. Сценарій Сергія Дзюби спільно з Артемієм Кірсановим за мотивами щоденників нацигардійця Сергія Башкова з позивним “Індіанець” та розповідей воїнів АТО. Головну роль у стрічці виконав Олег Шульга. У зйомках, які відбувалися на Херсонщині та Одещині, була задіяна справжня військова техніка, яку надало Міністерство оборони України.

мана Бондарчука, побореться за перемогу в конкурсній програмі “East of the West” 53-го Міжнародного кінофестивалю у Карлових Варах (Чеська Республіка). Автор сценарію — Алла Тютюнник, Дар’я Аверченко та Роман Бондарчук. 2015 року цей кіносценарій отримав премію Міжнародного літературного конкурсу “Коронація слова”.

За сюжетом, Лукас переживає кризу середнього віку. Він працює перекладачем в офісі ОБСЄ й у складі моніторингової місії вирушає на кордон з Кримом. Серія дивних збігів залишає Лукаса сам на сам з таємничим і хаотичним всесвітом південного степу. У цих дивних місцях, де люди віднаходять щастя у найпростіших, часто буденних речах, де переплелися минуле, сучасне і майбутнє, де кожен день може стати останнім, Лукас починає життя спочатку.

Політичний трилер “Гарет Джонс”

У Каннах, у рамках роботи кіноринку MARCHÉ DU FILM було презентовано перший офіційний кадр з політичного трилера “Гарет Джонс” режисера Агнешки Голланд, що створюється за підтримки Держкіно України.

Кадр із фільму представляє зіркового актора Джеймса Нортонна в образі валлійського журналіста Гарета Джонса — головного героя стрічки. Роль британської журналістки Ади Брукс виконує Ванесса Кірбі. Американський актор Пітер Сарсгаард грає у трилері Голову московського бюро The New York Times Волтера Дюранті. З українського боку — Яків Ткаченко, Олег Драч, Володимир Федорук, Анна Шайдюк, Анастасія Чала та Аліна Ковальська.

В основі стрічки — неймовірна історія молодого валлійського журналіста Гарета Джонса, який 1933 року поїхав до Радянського Союзу, щоб викрити та донести до світової спільноти правду про злочини сталінського режиму та Голодомор в Україні. Те, що на перший погляд здавалося звичайним журналістським розслідуванням, перетворилося на смертельно небезпечну подорож, відкриття якої стали підґрунтям для написання алегоричного роману “Колгосп тварин” Джорджа Орвелла. Прем’єру заплановано на 2019 рік.

“Вулкан”

Українсько-німецький фільм “Вулкан” — дебют режисера Ро-

Підготувала
Ольга ЖМУДОВСЬКА

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Криниця творчості Василя Перевальського

У Музеї книги і друкарства України відкрили виставку, на якій представлені графічні та живописні роботи народного художника України Василя Перевальського та триптих авторства Марії Перевальської “Народна криниця” — дарунок дружини з нагоди його 80-ліття і 55-ліття творчої діяльності. Привітати митця з ювілеєм завітали відомі діячі української культури, друзі та шанувальники творчості художника.

мистецтв Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури, дійсний член Національної академії мистецтв України.

Вітаючи ювіляра, голова НСХУ Володимир Чепелик назвав його надзвичайно широку та інтелегентною людиною. Широю є і вся творчість Василя Євдокимовича. Він ілюстрував книжки багатьох українських письменників. Працює в цікавій техніці, створює гравюри на дереві і лінолеумі. Він прекрасний педагог, якого люблять студенти. А ще самовідданий патріот своєї держави, добрий сім'янин.

Громадський діяч та мистецтвознавець Богдан Горинь переконаний: Василь Перевальський не зміг би створити всевітньо відомого знака шанування пам'яті жертв Голодомору, якби не пережив у дитинстві той страшний період, якби його батько та дід не зазнали репресій.

Подальші роки мали великий вплив на його творчість. Це період культурного відродження в Україні. Рух шістдесятництва, до якого приєднався Василь Євдокимович. Цей рух відомий своїми іменами в літературі, мистецтві, архітектурі та кіно. Поряд з прозаїками Євгеном Гуцалом, Володимиром Дроздом, Валерієм Шевчуком він формував свій талант.

Також Богдан Горинь вважає пана Василя ліриком від народження і ліриком за покликанням. Це засвідчили ілюстрації до його дипломної роботи — книжки “Українські пісні про кохання”. І найчастіше митець звертається не до прози, а до поезії. Це твори Максима Рильського, Андрія Малишка, Івана Драча. А “Лісова пісня” у гравюрах В. Перевальського звучала поновому і сприймається особливо глибинно.

Лауреат Шевченківської пре-

Василь Перевальський народився у селі Бубнів, яке в середині ХХ ст. спіткала доля багатьох знищених сіл-пам'яток Подніпров'я.

Навчався у Художньо-ремісничому училищі № 16 (вчителі — В. Рязанов, О. Криворучко). Закінчив Республіканську школу ім. Тараса Шевченка (вчителі — М. Родін, В. Клімов, В. Жаров), Київський державний художній інститут (вчителі — В. Касіян, О. Данченко, Г. Якутович, В. Болдирев, П. Білецький), Творчі майстерні Академії мистецтв СРСР (керівник — М. Дергус).

З 1963 року працює над оформленням та ілюструванням книжкових видань: серії ілюстрацій до українських народних пісень про кохання (1964—1965, 1965—1967, не видані), ілюстрації до книжок “Українські народні пісні про кохання” (видво “Мистецтво” 1967—1968, 1971), “Українські народні пісні в записах В. Гнатюка” (“Музична Україна”, 1971), двотомник поезій М. Рильського (“Дніпро”, 1974), ювілейний альбом І. С. Нечуя-Левицького (ТВО “Художник”, 1978), “Веснянки” (“Дніпро”, 1984), драма-феєрія Лесі Українки “Лісова пісня” (“Веселка”, 1984—1986), видання поезій П. Перебийноса (1983), П. Тичини (1987), І. Драча (1991, 2007—2011), Б. Олійника (2006), до козацьких пісень (1999—2011). Автор гравюр — “Колядувальний міхонша”, “Нащо мені чорні брови” (1967), “Свобода” (2013), “Іхав козак на війноньку” (2015), близько сотні екслібрисів, видавничої марки видавництва “Мистецтво” (1968). З середини 1990-х також працює в техніці олійного живопису (пейзаж, натюрморт).

Автор проекту пам'ятного знака жертвам Голодомору-геноциду 1932—1933 рр., встановленого 1993 року біля Михайлівського Золотоверхого собору в Києві (копія — в місті Торонто, Канада, 2012); співавтор вітража “Тарас Шевченко” Червоного корпусу Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (з В. Задорожним та Ф. Глушком, 1967).

Василь Перевальський — завідувач кафедри графічних

мії Петро Перебийніс впевнений: Василь Перевальський у своїх творах показав красу українців, їхню душу і їхню землю. Це можна побачити в кожному полотні, кожній графічній роботі.

Мистецтвознавець Ольга Лагутенко зазначила, що коли згадується ім'я Василя Перевальського, то відразу перед очима постає книжка “Українській пісні про кохання”, яку він ілюстрував. Це вже класика, на яку рівняються українські графіки. Ці роботи неперевершені, хоча вже минуло п'ятдесят років. Інші його шедеври — графічні роботи до драми-феєрії “Лісова пісня”. Сьогодні маємо новітні технології, нові комп'ютерні засоби, але створене Василем Перевальським — це верхній шабель, до якого ще треба підійматися.

Як викладач, Василь Євдокимович широким ділитися своїми величезними творчими надбаннями, його виступи можна чути на різноманітних презентаціях і слово митця завжди влучне.

Український вчений Дмитро Степовик згадав, як на початку дев'яностих років протягом дев'яти місяців стажувався в Українському музеї в Нью-Йорку. До США з собою він взяв тоді графічні роботи Василя Перевальського і Василя Лопати. За час стажування провів три виставки, на яких представив ці

гравюри, і всі виставки мали величезний успіх.

Заступник директора Інституту літератури ім. Тараса Шевченка НАН України Сергій Гальченко розповів про свою творчу співпрацю з ювіляром і подарував йому перше найповніше ілюстроване видання “Кобзаря”, яке готувалося до друку ще 1845 року, але побачило світ лише через 162 роки завдяки старанням пана Сергія.

Про свою творчу дружбу з Василем Перевальським розповів заслужений діяч мистецтв України Василь Чебаник, який познайомився з ним, коли той ще був студентом. Своє бачення творчості митця висловили член НСХУ Олександр Мельник, журналіст і громадський діяч Віталій Абліцов та заслужений діяч мистецтв України Марина Соченко.

Ювіляра привітали Міністерство культури України, Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури України, Національна академія мистецтв України, Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. Михайла Бойчука, Київська міська організація НСХУ. Чоловічий народний хор “Чумаки” Товариства “Знання” та гості з Національної академії керівних кадрів культури та мистецтв подарували всім зустріч із піснюю.

Мирослав ЛЕВИЦЬКИЙ,
письменник, журналіст

Виставка професора Жука в Києві

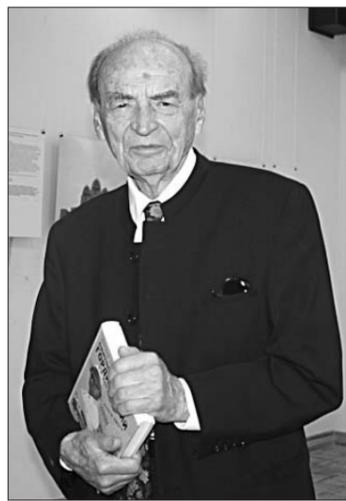
У виставковій залі Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури відбулася виставка вибраних робіт українського архітектора з Канади, що мала назву “Творчий шлях Радослава Жука”.

в Україні також. Митець — автор унікальної церкви Різдва Богородиці у Сихівському районі міста Львова, світлина якої демонстрували на київській виставці. І хоч лише фахівці можуть назвати ім'я автора цієї споруди, проте практично кожний львів'янин, коли запитає його про найкращі сучасні церкви, серед них назве “папську” церкву на Сихові. Так вона зветься у народі, бо 2001 року там відбулася історична зустріч папи Івана Павла II з молоддю, а перед храмом встановлено подарований Лео Молом пам'ятник Папі. Тож закономірно, що Радослав Жук за цей проект був нагороджений 2011 року Державною премією України в галузі архітектури.

Поряд з втіленими у споруди на київській виставці Р. Жука були представлені й три “укра-

їнські проекти”, які так і не були реалізовані. А чи коли-небудь будуть втілені — невідомо. Якщо ні, то проекти, які збережуться в архівах, будуть докором київським манкуртам кінця ХХ—початку ХХІ століть. Ідеться про проекти розширення Національного художнього музею України. Перший датований 1993 роком, другий — 1994, а третій — 2006 роком, коли багатьом здавалося, що держава нарешті повернулася обличчям до національної культури.

Радослав Жук пов'язаний з Україною ще з далекого 1990 року. Від того часу він активно співпрацює з Національною академією образотворчого мистецтва та архітектури. Ще на початку 1990-х був удостоєний звання почесного доктора цієї Академії, а від 2004-го — почесний її професор.

Як було сказано на відкритті виставки, на яке прибув ректор Академії Андрій Чебикін, професори архітектурних кафедр, почесний професор найпрестижніших світових університетів, Р. Жук тривалий час був в Академії головою державної екзаменаційної комісії для ди-

пломних проектів на факультеті архітектури.

Професор пояснив, що визначна архітектура втілює в собі дух географічного положення, внутрішнього характеру людей, яким вона служить, і найбільш передових ідей і технологічних можливостей людства. Така архітектура не може бути безособовою і стерильною, як і не може бути відверто еkleктичною. Вона повинна втілювати зміст певної культурної традиції, але у свіжій, винахідливій та доречній формі.

За словами професора, “тисячолітня історія української архітектури дотримується сучасних стилістичних тенденцій, але в унікальній українській манері. Великі візантійські, ренесансові або барокові будівлі проявляються як чітко українські, незважаючи на велику різноманітність методів їх будівництва, об'ємних форм або видів обробки.

Тому постає завдання творити архітектуру, яка відповідає певному культурному темпераменту і традиції, але водночас виражає дане географічне положення і динамізм сучасного світового духу”.

Учні – Великому вчителю

Євгенія Мірошниченко – славетна примадонна, окраса і символ української опери. Її надзвичайно красивий, легкий, кришталево-прозорий голос (лірико-колоратурне сопрано) ніколи не сплутаєш із жодним іншим. Співачка мала унікальний діапазон (понад три октави), феноменальну і бездоганну віртуозну техніку – могутнє форте, виразне піанісімо, витончене філірування звуку. Її вокальна майстерність поєднувалася з драматичним талантом, умінням вкласти душу в кожен образ. За це дивовижне, гармонійне поєднання Євгенію Семенівну називали “співачкою, на яку треба дивитися”.

Навесні 1957 року Є. Мірошниченко дебютувала на сцені Київського театру опери та балету ім. Тараса Шевченка (нині Національна опера України) у партії Віолетти в опері “Травіата” Дж. Верді. Після дебюту критики писали, що “зійшла нова зірка опери”, адже молода співачка зачарувала глядачів рідкісним за красою голосом, тонким відчуттям композиційного стилю, а головне – ширістю й правдивістю в передачі глибоких почуттів героїні. Пізніше Євгенія Семенівна розповідала: “Своє народження як співачки пов’язую насамперед із “Травіатою” – цим шедевром Джузеппе Верді. Саме в ній відбулося моє артистичне становлення. А трагічна й чарівна Віолетта – моя незрадлива й щира любов”. Цією ж партією 25 травня 1994 року Мірошниченко завершила майже 40-річний творчий шлях у рідному театрі.

Зірковою стала для Євгенії Мірошниченко головна роль в опері “Лючія ді Ламмермур” Г. Доніцетті, де вона передава-

Уже стало доброю традицією, що учні Героя України, народної артистки, лауреата Шевченківської премії, професора Євгенії Мірошниченко щороку присвячують концерт Євгенії Семенівні. І завжди він відбувається 12 червня – у день народження зірки оперної сцени. Цьогоріч вихованці легендарної співачки з успіхом виступили на сцені Київського муніципального академічного театру опери і балету для дітей та юнацтва у концерті, що мав назву “Євгенія Мірошниченко. Образи”.

ла найтонші нюанси почуттів, а в сцені божевілья Лючії підіймалася до справжніх трагедійних висот.

У концертному репертуарі співачки були численні арії з опер, народні пісні та романси. Із сольними програмами та виставами Євгенія Мірошниченко багато гастролювала. Її майстерності аплодувала публіка різних континентів... Примадонна знімалася в музичних фільмах, зокрема у фільмі-опері “Лючія ді Ламмермур” (1980), її творчості присвячений фільм-концерт “Образи” (1978).

Близько тридцяти років Євгенія Семенівна віддала педагогічній діяльності, від 1980-го була викладачем кафедри сольного співу, а з 1990-го – професором Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. Продовживши педагогічну справу М. Донець-Тессейр і корифеїв національного оперного мистецтва, Є. Мірошниченко створила свою вокальну школу, що органічно поєднала традиції українського та італійського виконавства. За три десятиліття вона виховала сузір’я чудових співаків – зірок оперної сцени, які здобули визнання у світі, а нині успішно виступають у багатьох театрах не лише нашої країни, а й за кордоном.

“Душевне багатство і душевна щедрість. Ось що робить ак-

тора потрібним людям!.. “Травіата” і “Лючія ді Ламмермур” – дві опери, у яких Євгенія Мірошниченко сягнула, на мій погляд, найвищих вершин майстерності й власного поетичного піднесення... Найвищий із будь-коли відчутого мною зі сцени пафос трагедії – ось що таке Євгенія Мірошниченко в ролях Лючії та Віолетти. І справа не в епітетах, якими б хотіли зараз нагородити актрису... Справа в тому животворному впливові, який справляє на людей її високе мистецтво”, – писав народний артист СРСР та України, лауреат Шевченківської премії Анатолій Мокренко.

А народний артист України, Шевченківський лауреат Роман Майборода зазначив: “Вона була з тих рідкісних співачок, які вражають і полонять не тільки своїм голосом, тембром, а й неперевершеною акторською грою. Впевнений, що вона могла б стати геніальною драматичною актрисою. Так як вона грала Лючію – такого драматизму я більш ніколи і ніде не бачив!.. Мірошниченко кожний вокальний вір перетворювала на маленьку виставу. Вона володіла якоюсь колосальною енергетикою: концентруючись на кожній виконаній речі, заворожувала, гіпнозувала зал. Можливо, секрет цього дива полягав у несамопитій легкості, і у вокалізації, і в поведін-

ці на сцені, за кулісами. Вона була живою, тому різною”.

Учні, які прийшли вшанувати свого вчителя, нині солісти Національної опери України, Київського національного академічного театру опери і балету для дітей та юнацтва, Оперної студії Національної музичної академії України ім. Петра Чайковського, Opera Slaska (Польща). Серед них: народна артистка України, лауреат Національної премії ім. Тараса Шевченка Ольга Нагорна, заслужені артисти України Сусанна Чахоян, Тетяна Ганіна, Катерина Стращенко, Тамара Ходакова, Галина Грегорчак-Одринська, Сергій Пашук, лауреати всеукраїнських і міжнародних конкурсів Світлана Калініченко, Олена Арбузова, Тетяна Бондар, Ілона Волощук, Оксана Терещенко, Ігор Євдокименко та Дмитро Іванченко. У виконанні учнів Мірошниченко та симфонічного оркестру Муніципальної опери під орудою Володимира Врублевсько-

го прозвучали фрагменти з опер В. Белліні (“Норма”), Дж. Пуччіні (“Богема”), А. Дворжака (“Русалка”), П. Чайковського (“Євгеній Онегін”), Дж. Верді (“Набукко”) і “Ріголетто”), В. А. Моцарта (“Директор театру”), Ж. Бізе (“Кармен”), Г. Доніцетті (“Лючія ді Ламмермур”), Ш. Гуно (“Ромео і Джульєтта”) та інших. А народна артистка України Раїса Недашківська поділилася своїми спогадами про Євгенію Семенівну та виконала вірш Ліни Костенко, присвячений легендарній оперній співачці. Під час концерту на великому екрані демонструвалися світліни майже всієї творчої біографії Євгенії Мірошниченко.

Диригент-постановник концерту – Володимир Врублевський, режисер-постановник – Микола Барановський, художник-постановник – Людмила Нагорна, концертмейстери – Фріна Зіскіна і Марія Поляшова.

У статті використані матеріали програми КМАТОБ для дітей та юнацтва “Євгенія Мірошниченко. Образи”.

«Дзеркало» Володимира Петранюка

Ця книжка побачила світ у “Видавництві Сергія Пантюка” за сприяння ВО “Свобода” та Марії і Павла Гурських. Починається видання вступною статтею Бориса Гуменюка. До збірки увійшли п’єси “Думка на два серця. Мазепа і Мотря”, “Полусмак останнього кохання. Історія любові Т. Шевченка”, “Чорна рілля. Любов і смерть Степана Бандери” і “Вій”. А завершується видання інтерв’ю з Володимиром Петранюком, із якого читач може дізнатися багато нового про життєвий і творчий шлях актора і письменника.

“Український театр XXI століття має порушувати теми, які б об’єднували країну. Вистави повинні бути суголосні нашому часу, відгукуватися на те, чим сьогодні живе країна, бути разом зі своїм народом на передовій. Саме такими є вистави Володимира Петранюка – справжнього воїна, чоловіка, режисера і актора.

Ми маємо прекрасну прозу, в нас фантастична поезія, але після смерті світлої пам’яті Миколи Куліша склалася катастрофічна ситуація з українською драматургією. Тому дуже радує поява книжки Володимира Петранюка, з якої, на має переконання, розпочнеться відродження нашої драматургії”, – наголосив учасник російсько-української війни, письменник Борис Гуменюк.

“Війна, попри те, що вона

У Будинку письменника НСПУ відбулася презентація книжки художнього керівника Театру української традиції “Дзеркало”, заслуженого діяча мистецтв України Володимира Петранюка “Мазепа, Шевченко, Бандера – духовний тризуб українця”.

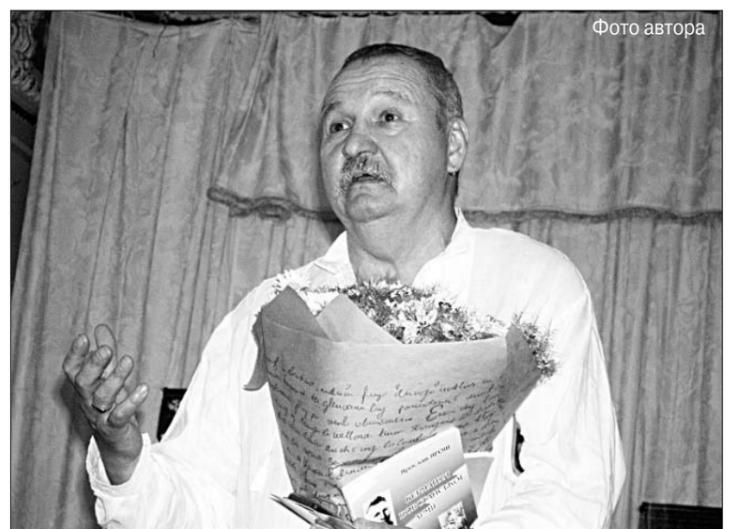
страшна, має один позитив. Цей позитив полягає в тому, що війна дозволила особисто мені познайомитися з багатьма дуже хорошими людьми. Один із таких людей – мій друг Володимир Петранюк.

Він зробив для мене і всієї нашої організації одну велику справу – вивів на сцену Василя Кіндрацького, річницю загибелі якого ми відзначили недавно. Коли він узв’язав за цю справу, то в мене разом із Борисом Гуменюком були певні побоювання, що

цей персонаж не відповідатиме Василеві, не відповідатиме тому образу, який ми запам’ятали. Ніколи не забуду, як відбулася прем’єра вистави “Блокпост Україна”. Півтори години ми спілкувалися з Василем Кіндрацьким. І це диво створив Володимир Петранюк”, – зазначив голова Організації Українських Націоналістів Богдан Червак.

“Наш друг Володимир очолює Дніпровську районну в місті Києві організацію Конгресу Українських Націоналістів. У своєму театрі, своєму районі, своєму місті, своїй країні утверджує національну ідею.

Передивився всі постановки, які Петранюк разом із театром “Дзеркало” показував світові. Пережив приємні почуття, подорожуючи разом із театром, який показував у районах Тернопільщини “Чорну рілля”. А те, як Володимир зобразив Шевченка у виставі “Полусмак останнього кохання”, значно розширює уявлення про Кобзаря, про ту епоху, в якій він жив і творив. Думаю, що театру “Дзеркало” вже час робити виставу про Романа Шухевича”, – підкреслив голова Конгресу Українських Націо-

налістів Степан Брацюнь. Також пан Степан подарував В. Петранюку кілька книг і нагородив його відзнакою “Медаль гетьмана Мазепи”.

Із привітальним словом виступили Сергій Пантюк, письменник, літературний редактор книжки “Мазепа, Шевченко, Бандера – духовний тризуб українця” та Олександр Крисько, лідер однієї з організацій українського козацтва.

Виступи гостей доповнила літературно-музична програма. Актори театру “Дзеркало” Дмитро Сторчоус, Іван Коваленко, Ольга Оноприюк, Ліана Книгницька-Марковська та Анна Коваленко, разом з Володимиром Петранюком, виконали уривки з вистав про Мазепу, Шевченка і

Бандеру. З уст лідера гурту “Вій” Дмитра Доброго-Вечора прозвучала пісня про друзів. Бард Володимир Хоменко виконав власну пісню “Тавро” на слова В. Петранюка. Вірші пана Володимира прочитала актриса “Дзеркала” Ліана Книгницька-Марковська, а популяризатор творчості Тараса Шевченка Олександр Ліщенко прочитав поезію Кобзаря “Мені однаково”.

Презентація перетворилася на учту патріотів, одностудійців, одержимих ідеєю, що “Бог і Україна – понад усе”. Це неформальне дійство віртуозно провели Борис Гуменюк і Дмитро Сторчоус – Воїн і Митець.

Сторінку підготував Едуард ОВЧАРЕНКО

Почитаємо, Миколо Федоровичу!

— Що за часопис?
 — “Слово Просвіти”, Миколо Федоровичу. Інтерв’ю сина читаю.
 — Нумо, мені трохи почитай.
 — Там велике інтерв’ю.
 — Я не поспішаю.
 — Кілька цитат.
 — “Якщо я написав історію, якщо уявляю, як її треба розповідати, то що мені заважає її розповісти? Але робити це колегіально.”

У руках деяких режисерів п’єса роздвоюється.

Глядач, який знає текст, розумітиме, що текст живе своїм життям, а те, що ми бачимо візуально, своїм.

У талановитих режисерів ці два життя ще якось узгоджуються, а в не дуже талановитих живуть у зовсім різних вимірах.

У мене було конкретне завдання. Я не звертався до танців, до світло ефектів. І до чого точно не звертався, то це до пластич-

ного театру. Це не людська поведінка, не людські рухи, не людські обличчя. Театр мають робити люди для людей і про людей. Звичайно, не перетворювати театр на документалістику. Але мусить бути певна психологічна й психофізіологічна достовірність.

Життя — це гра. Гра жорстока й цинічна. Якщо ми проаналізуємо головного героя, то зрозуміємо головну думку. В усі часи приходила якась молода чи не дуже молода людина і говорила, що вона все змінить. Саме таким є Харитон Дальній, який пропонує нове життя й вірить у те, що говорить.

Вистава “Кафе Республіка” про вибір між фізичною насолодою та служінням певним вищим ідеалам — моральним, політичним, ідеологічним”.

— Тут ще багато.

— Добре, біжи на виставу. Потім дочитаєш!

Богдан та Анатолій Гнатюки.
 Редакція “СП”: ми про вас пишемо, а ви нас читаете!

Народний артист України Анатолій Гнатюк біля скульптурного зображення легендарного Миколи Яковченка

**ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
 ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
 імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

АНОНС

Всеукраїнське Товариство “Просвіта” ім. Т. Шевченка, Національна академія образотворчих мистецтв і архітектури, Національна спілка художників України запрошують на виставку “Ніхто крім нас” до 150-річчя ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка. На виставці буде представлено живопис і графіку Марини Соченко.

Відкриття відбудеться 21 червня об 11.00 за адресою: м. Київ, вул. Хрещатик, 10-б, прес-центр “Наголос”.

Засновник:
 Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
 Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
 Павло МОВЧАН

Головний редактор

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Ярема ГОЯН,

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЦУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітнянської роботи

Ольга ЖМУДОВСЬКА

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури

Тетяна ЩЕРБАК

Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор

279-39-55

Черговий редактор

Ольга ЖМУДОВСЬКА

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,

м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosvity.org

http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Інтерекспресдрук”,

вул. Сім'ї Сосніних, 3.

Загальний наклад у червні — 13 200

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів.

При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов'язкове.

Індекс газети

“Слово Просвіти” — 30617

